

# Bir Atopos Kimlik: Göçmen

Ayşe Eroğlu<sup>1</sup>

ORCID: 0000-0003-3935-1353

DOI: 10.55256/TEMASA.1780504

## Öz

İnsanın yaşamı boyunca gerçekleştirdiği yolculukları göç olarak nitelendirmek mümkündür. Bazı insan göçleri geçici nitelik taşıırken, bazıları ise kalıcı olarak gerçekleşmekte ve geri dönüşü mümkün olmayan hareketlilikler şeklinde ortaya çıkmaktadır. Her şeyini geride bıraktığı yolculukta bir atopos olarak insan/göçmen birtakım sıkıntılar, acılarla karşılaşmaktadır. Geri dönüşün imkânsız olduğu bu yolculuk, insanın hayatını bulunduğu hali ile kabul etmesine neden olmaktadır. İnsan/Göçmen atopos olarak her şeyden etkilenir. Atopos olarak göçmen, o gözü pekliliği ile her şey için savaşı. Yolculuk boyunca bulunduğu hali kabullense de birtakım aporiler içerisinde kendini bulur. Bu aporiler onun için bir girdaptır. Her ne zaman kendini yeni varoluşa götürmek isterken bu aporilerin oluşturduğu dipsiz kuyuda kendini bulur. Bu nedenle bu çalışmanın konusunu atopos olarak göçmenin yaşadığı aporiler oluşturmaktadır. Bu çalışmada göçmenin yaşadığı "sürgün", "kültür, kimlik ve dil"; "entegrasyon ve asimilasyon" ve "ben ve öteki" gibi aporiler ele alınmaktadır. Çalışma, atopos insanın/göçmenin yaşadığı aporileri ele alarak onun varoluşunu ifade etmeyi amaçlamaktadır. Bir atopos olarak göçmen, atopiktir. Bu çalışmanın atopos olan göçmenin kendi kültür ve kimliğini karşılaştığı toplumun kültür ve kimliğiyle ne şekilde uyum sağlayıp sağlamadığı ele alınmaktadır. Çalışma aporiler aracılığıyla insan/göçmen/in bir atopos olduğunu iddia etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın önemi, bir atopos olarak insan/göçmen kendi olabilmekle birlikte başkalarının varlığını ise, kendini ve ötekini başkalaştırarak kabul ettiği iddia edilebilir. Sonuç olarak hayat yolculuğunda insan, dilsel, kültürel ve kimliksel ve mekânsal anlamda atoposluk yaşar. Bu atoposlukta onu sıra dışı yapar. Her zaman kendine sorar ben kendim miyim yoksa öteki miyim? Çalışma, nitel bir araştırma olduğu için çözümlemeci/analiz yöntemi kullanmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Felsefe Tarihi, Apori, Atopos, Kültür, Kimlik, Göçmen.

## An Atopos Identity: Migrant

### Abstract

It is possible to describe the journeys a person undertakes throughout their life as migration. While some migrations are temporary in nature, others are permanent and take the form of irreversible movements. In this journey, where they leave everything behind, the person/migrant, as an atopos, encounters various hardships and pains. This journey, from which there is no return, causes the person to accept their life as it is. The person/migrant as an atopos is affected by everything. As an atopos, the migrant fights for everything with their boldness. Even though they accept their situation throughout the journey, they find themselves in a state of aporia. This aporia is a vortex for them. Whenever they want to bring themselves to a new existence, they find themselves in the bottomless pit created by these aporias. Therefore, the subject of this study is the aporias experienced by the migrant as an atopos. This study addresses the aporias experienced by migrants, such as "exile," "culture, identity, and language," "integration and assimilation," and "self and other." The study aims to express the existence of the atopos person/migrant by addressing the aporias they experience. As an atopos, the migrant is atopic. This study examines how the migrant, as an atopos, adapts or fails to adapt their own culture and identity to the culture and identity of the society they encounter. The study aims to argue that the human/migrant is an atopos through aporias. The importance of the study lies in the claim that as an atopos, the human/migrant can be themselves while accepting the existence of others by transforming themselves and the other. Consequently, in the journey of life, humans experience atopos in linguistic, cultural, identity, and spatial terms. This atopos makes them extraordinary. They constantly ask themselves, am I myself or am I the other? As this is a qualitative study, it uses a descriptive/analytical method.

**Keywords:** History of Philosophy, Apori, Atopos, Culture, Identity, Migrant.

<sup>1</sup> Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Felsefe Tarihi. [ayseeroglu@gantep.edu.tr](mailto:ayseeroglu@gantep.edu.tr)

## Giriş

İnsan, hayatı boyunca çeşitli nedenlerle yaşadığı mekânı değiştirmektedir. İnsanın atoposluğu/yersiz yurtsuzluğu hayatı boyunca farklı boyutlarda gerçekleşmektedir. Atoposluğun en problematik olanı ise savaş, depresyon, salgın hastalıklar ve yanardağ patlaması gibi nedenlerle gerçekleşmiş olmasıdır. Günümüz dünyasında atopos/yersiz yurtsuz edilmenin en acımasız örneğini Filistinlilerin maruz bırakıldığı görülmektedir. Şu ana kadar 95.000’den fazla Filistinli hayatını kaybetti, pek çok Filistinli ise yerlerinden edildi ve pek çoğu da açlıkla mücadele ettiği bilinmektedir. Bu nedenle çalışmanın konusunu, atopos olarak göçmenin yaşadığı aporiler oluşturmaktadır. Çalışma atopos olarak insanın/göçmenin birtakım aporiler yaşadığını iddia etmektedir. Bu çalışma atopos olarak göçmenin yaşadığı aporilere odaklanarak onun bu aporilerden çıkmasını sağlamanın imkanını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma, atopos olarak göçmenin “sürgün”, “kültür, kimlik ve dil”, “entegrasyon ve asimilasyon”, “ben ve öteki” gibi aporiler üzerine odaklanılarak insanın/göçmenin aidiyetini yeniden inşasının mümkün olduğunu iddia eder. Bu aporiler dışındakiler bu çalışmanın içeriğini kapsamamaktadır. Çalışmanın sınırlılığı sadece bu aporileri ele almasıdır. Çalışmada çözümlemeci/ analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu aporilerin onun hayatı için anlamının<sup>2</sup> ne olduğunu ortaya koymaktır. Bu çalışma, aporilerin insanın/göçmenin yaşamı üzerinde varoluşsal düzeyde nasıl etkiler yarattığını dile getirmeyi amaçlamaktadır. Çalışma bir anlamda ontolojik çözümleme denemesi yapma çabasına girmektedir.

Bu çalışmanın temel kavramlarını apori, atopos, göç, göçmen, dil, kimlik, kültür, entegrasyon ve asimilasyon ve ben-öteki kavramları oluşturmaktadır. Aporia, kelime olarak, çıkış yolu olmayan, çıkmaz, aşmaz, güçlük sorun ve problem anlamlarına gelmektedir.<sup>3</sup> Aristoteles, Metafizik adlı eserinde cehaleti başlangıçta zincire vurulmuş adama benzetir. Ona göre aporia çeşitli yolların araştırılıp keşfedilmesi olarak ifade edilirken; diaporìa/çıkar yol, geçit, yarıp geçme felsefi diyalektik sürecin özelliklerini ifade etmek için kullanılır. Aporiler ortaya konulur, sonra problemlerle ilgili kanılar gözden geçirilir, sonra çözüme ulaşılır. Bu diyalektik bir süreçtir.<sup>4</sup> Dolayısıyla çalışmada apori kavramı insanın/göçmenin kendi varoluşunu inşa etmesi anlamında anahtar bir kavram olarak kullanılmıştır. Onun yaşadığı aporiler yaşama uyum sağlamanın yollarından biridir.

İnsanın aporileri deneyimlemesinin temel nedeni, varlığının sürekli olarak bir arada ve geçiş halinde olmasıdır. İnsan olmak, arada kalmak ve farklı yönlere çekilmek anlamına gelir. Kişi, öncelikle kendi düşünceleri, niyetleri ve eylemleriyle bir bütünlük oluşturur. Ardından, ötekilerle kurduğu ilişkilerle kimliğini yeniden şekillendirir. Son olarak ise, ait olduğu toplumsal yapı ve kültürle bağ kurarak, toplumun bir üyesi olur.<sup>5</sup> Bu çok katmanlı etkileşim, insanın atopos olarak göçmenlik sürecinde karşılaştığı aporilerin temelini oluşturur ve bireyin varoluşsal yolculuğunda dönüştürücü bir rol oynar. Dolayısıyla insanın bu aradalıkları onun bir atoposlaştırarak aporiler yaşamasına neden olur.

Grekçe “atopos” kelimesi yersiz yurtsuz, yolun dışında, alışılmadık, sıra dışı, olağanüstü gibi anlamlara gelmektedir. Bu kelime Plotinus’ta ve Hierocles ve Proclus gibi daha sonraki Platoncular’ın da kullandığı görülür. Bu ἄτοπος/atopos kelimesi felsefi anlamda “yersiz yurtsuz” anlamında kullanılmaktadır. Bu kavram özellikle Platon’un ve Aristoteles’in eserlerinde geçtiğinden bahsedilebilir. Başka bir Grekçe sözlükte ise atopos, yersiz, aykırı, alışılmadık, sıra dışı, garip, paradoksal, doğal olmayan, iğrenç, çirkin, canavarca, kötü, yanlış, kötü, zararlı, elverişsiz bir konumda, harikulade ve saçma bir şekilde<sup>6</sup> vb. gibi anlamları ihtiva etmektedir. Özellikle filozoflar sıra dışı fikirleri nedeniyle atopos/yersiz yurtsuz olarak kabul edilmiştir. Çünkü düşünceleri nedeniyle eleştiriye maruz kalmıştır. İlk çağda Sokrates bir atopos şahsiyettir. Orta Çağda Farabi de Bağdat’ta yaşarken bir atoposluk yaşar. Entelektüel olarak anlaşılmadığını düşünür ve yaşamının son demlerini huzur bulduğu Halep ve Şam’da geçirir. 19. yüzyıl filozofu

<sup>2</sup> Nermi Uygur, *Kuram ve Eylem Bağlamı*, 1. bs (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2012), 13.

<sup>3</sup> Francis E. Peters, *Antik Yunan Felsefesi Terimleri Sözlüğü*, çev. Hakkı Hünler. (İstanbul: Paradigma Yayınları, 2004), 44.

<sup>4</sup> Peters, *Antik Yunan Felsefesi Terimleri Sözlüğü*, 45.

<sup>5</sup> Betül. Çotuksöken, *Antropontoloji ya da İnsan - Varlıkbilgisi*, 1. bs (İstanbul: Notos Kitap Yayınevi, 2018), 57.

<sup>6</sup> “Eulexis-web,” Boîte à outils Bibliissima, erişim 07 Temmuz 2025. <https://outils.bibliissima.fr/fr/eulexis-web/index.php>

Nietzsche de yaşadığı çağda aykırı bulunan düşünceleri nedeniyle bir atopostur. Bu atoposluğu üst insanı Batı'da değil de Doğu'da bulmasına neden olmuştur. Edward Said iyi bir entelektüel olmasına rağmen Said soyadı onun Doğulu olarak etiketlenmesine neden olmuştur. Dolayısıyla Said de atoposluk yaşamıştır. Yaşadığı çağın yersiz ve yurtsuzu olarak değerlendirilen filozoflardan analoji yapıldığında insan/göçmen, hayat/göç yolculuğunda olağanüstü bir performans göstererek kendi varoluşunu inşa edebildiği için bir atopostur. Çünkü insan gerektiğinde yersiz yurtsuz, garip, olağanüstü, aykırı, sıra dışı olabilmektedir. Nietzsche'ye göre Zerdüş karakteri, toplumun genellikle onayladığı şeylere radikal şekilde karşı çıkabilen ve bunu uygulayabilen bir kimliği temsil eder.<sup>7</sup> Burada Nietzsche, bir atopos karakter olarak Zerdüş'tü sıra dışı ve aykırı bir karakter olarak değerlendirir.

Bu varoluşsal yolculukta karşılaşılan aporiler, insanın kendilik arayışını daha da derinleştirirken; dil, kimlik ve kültür gibi temel öğeler, göçmenin yaşadığı bu aradalık hissinin ve yersiz yurtsuzluğun merkezinde yer alır. Özellikle de dil ve kimlik, insanın toplumsal aidiyetini ve kendini ifade edebilme kapasitesini belirleyen en önemli unsurlardan biri olarak karşımıza çıkar. Göçmenin atopos olarak yaşadığı bu deneyim, dil aracılığıyla aidiyet kurma ya da yabancılaşma tecrübesini de beraberinde getirir.

Burada göç kavramından bahsetmek gerekir. Göç, insanların çeşitli nedenlerle yaşadıkları yeri değiştirmesidir. Bu hareketlilik; savaş, doğal afet veya diğer felaketler sonucunda da ortaya çıkabilen, toplumları derinden etkileyen önemli bir olgudur.<sup>8</sup> Göçmen, ana vatanından ayrılıp herhangi bir ülkeye göç eden birey, aile veya topluluktur. Bu kişilere muhacir de denir.<sup>9</sup> Bu çalışmada bu kavramları kısmen gerçek anlamıyla kısmen metaforik anlamıyla kullanarak insanın atoposluğundan bahsetmeyi amaçlamaktadır.

İşte bu noktada, göçmenin yaşadığı varoluşsal aporilerin merkezinde hep dil, kimlik ve kültür yer alır. Çünkü insan, başka bir topluma, mekâna ya da kültüre adım attığında, yalnızca fiziksel bir yolculuk yapmaz; aynı zamanda kendini anlamlandırmasının ve kendini ifade edebilmesinin de yeni yollarını arar. Göçmenin, içinde bulunduğu toplumla uyum sağlama çabası, çoğu kez kendi kimliğiyle yeni kültür arasında kalmasına, hatta bazen içsel bir yabancılaşma yaşamasına neden olur. Bu süreçte en belirleyici unsur ise dildir; çünkü dil hem kişinin kendini var etmesinin hem de toplumsal aidiyet hissinin temel yapıtaşıdır. Dil, bilinçle gelişen ve insanları iletişimde buluşturan toplumsal bir araçtır.<sup>10</sup> Dil, insanın hem düşünmesini hem de düşündüğünü ifade etmesi anlamında önemlidir. İnsanların birbirini tanıması ve aralarında ülfet gelişebilmesi için ortak dilin varlığı elzemdir. Bu nedenle o insanın varoluş nedeni, yuvasıdır. Bir insan/göçmen kendini ana dili ile ifade ettiğinde yuvada hisseder. Bir insan toplum tarafından anlaşılmazsa yalnızlaştırır, yani atoposlaşır. Bu nedenle insanın kimliği onunla belirlendiği için dil insan için olmazsa olmazlardandır.

Dili bilmek aynı zamanda kimlik kavramının neyi ifade ettiğini de bilmeyi gerektirir. Kimlik, Latince "idem" (aynılık ve süreklilik)'den türemiştir.<sup>11</sup> Mollaer, İngilizcede "identity" kelimesinin hem kimlik hem de özdeşlik anlamına geldiğini belirtmektedir. Bu iki terimin birbirinden ayrılması kolay değildir. Kimlik, bireyin her zaman şartlar ne olursa olsun kendi olarak kalma halidir.<sup>12</sup> İnsan çeşitli nedenlerle kendi olma halini başaramayabilir. Onun apori yaşadığı en temel problemlerden biri kimliktir. Bu nedenle bir insan/göçmen olarak atopos olmak kendi varlığını bütün kimliği ile ortaya koymaya engel teşkil ettiği söylenebilir. Ancak bu durumun bir çözümü bulunmaktadır. Söz

<sup>7</sup> Friedrich Nietzsche, *Ecce Homo Kişi Nasıl Olduğu Kimse Olur*, 5. bs, çev. Mustafa Tüzel. (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019), 88.

<sup>8</sup> Serkan Çalışkan, "Adrian Paci'nin Eserlerinde Göç ve Kimlik Olgusu," *Sosyal Bilimler Dergisi* 9, sayı: 17 (Haziran 2019): 14. <https://doi.org/10.31834/kilissbd.550837>

<sup>9</sup> Serdar Bulut, "Göç, Göçebe, Göçer, Göçer evli/evlü, Göçer oba, Göçgün(cü)/Göçkün(cü), Göçmen/Göçmel ve Konargöçer/Göçerkonar Sözcükleri Üzerine Bazı Notlar," *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 18, sayı: 3 (Aralık 2021): 1695. <https://doi.org/10.33437/ksusbd.1035352>

<sup>10</sup> Orhan Hançerlioğlu, "Felsefe Ansiklopedisi" *Dil* içinde, 1. bs (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1976), 1:319-20.

<sup>11</sup> Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürçü. (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2003), 405.

<sup>12</sup> Fırat Mollaer, *Kimlik, Tanınma Mücadelesi ve Şarkiyatçılık: Edward Said'in izinde* (İstanbul: Metis Yayınları, 2019), 41.

gelimi insan bir anlamda bulunduğu toplumda dili, etnik kimliği ve kültürü ile ifade etmeyi başarabilir ve o toplumun değerleriyle entegre olmayı başarabilirse o topluma kendini ait hissedebilir. Özellikle insan/göçmen kendini aidiyetini etnik kökeni ile ifade ettiği ederek başka bir toplum içinde aidiyet duygusu geliştirebileceği iddia edilebilir. Sözelimi bir siyahi, beyazlar tarafından ırkı ve teni nedeniyle aşağılanabilir ya da beyaz ırka mensup biri kendini siyahilerden üstün görebilir. Dolayısıyla kimliği belirlemede etnisite önemli olduğu iddia edilebilir.

İnsan kimliğini en çok kültürel kimliği ile ortaya koyar. Bu durumda kültür kavramı köken olarak, Latince’de “gelişmek, ikamet etmek, tapmak, korumak” gibi anlamlara gelen “colere” fiilinden türemiştir. Başlangıçta tarım veya doğal gelişim eylemleriyle ilişkili olan kültür kavramı, zamanla anlamını değiştirmiş olduğu görülür. Modern çağda, dinin ve aşkınlığın azalan etkisinin yerini almasıyla, “colere” kelimesi önce Latince “cultus” haline gelmiş, ardından dini bir terim olan “kültür” ile ilişkilendirilmiştir.<sup>13</sup> Eagleton, kültürün etimolojik kökeninin kırsal emek olduğunu ve başlangıçta “terbiye” gibi anlamlara geldiğini belirtmektedir.<sup>14</sup> Kültür kavramının Türkçe’deki yolculuğu araştırıldığında karşımıza, hars, ekin ve kültür kavramı çıkmaktadır. Koselleck’in sınıflandırmasına bakılınca kültür kavramına eş anlamlı olarak, örf, adet, görgü, gelenek, yetiştirme, bilgi sözcükleri gelmektedir.<sup>15</sup> Kültür sözcüğü, “bir milletin inanç, fikir, sanat, adet ve geleneklerin maddi ve manevi değerlerin bütünü”<sup>16</sup> olarak ifade edilir. Kültürü, toplumu bir arada tutan değerler, normlar ve davranış kurallarının toplamıdır. İnsanın kendine aidiyetini ve bir topluma aidiyetinin oluşmasını sağlayan kültür aynı zamanda farklı toplumların entegrasyonunda önem arz etmektedir.

Çokkültürlülüğün olduğu bir ortamda farklı toplumların birbirleriyle uyum süreçlerinin iyi ve kötü halini ifade eden kavramlar entegrasyon ve asimilasyon kavramlarıdır. Entegrasyon/Uyum, bütün benliğin içinde yaşadığımız dünyaya veya evrene yönelimdir. Doğa, varoluş ya da evren sadece fiili olan şey değildir. Tüm imkanları da içerir. Uyum, iradidir. Ama bilinçli, niyet edilmiş istemli bir eylem değildir; varlığımızın organik bütünlüğü olarak kavranacak bir irade değişikliğidir.<sup>17</sup> Dewey’e göre, ‘uyum’ ‘uymak’, ‘uyarlama’ kelimeleri sıklıkla eş anlamlı olarak kullanılır. Karşılaştığımız değiştirilmesi mümkün olmayan durumlar olabilir. Söz gelimi hava durumunu değiştirmemiz mümkün olmadığı için ona uyum gösteririz. Dewey’e göre uymak, sadece belli davranışları etkiler ve genellikle pasif bir süreçtir. İnsan koşullara göre tepki gösterebilir onları taleplerimize göre değiştirebilir. Söz gelimi bir ev hane halkının değişen koşullarına göre yeniden inşa edilebilir. Uyarlama ise, kendimizi koşullara uyacak hale getirmek yerine koşulları değiştirip onları isteklerimize ve amaçlarımıza uydurabilir.<sup>18</sup> Asimilasyon, bir topluluğa veya mekâna dışarıdan gelen bireylerin ya da göçmenlerin, egemen toplum ile ayırt edilemeyecek düzeyde bütünleşmesini ifade eder. Bu terim, bazen kültürel entegrasyonun eş anlamlısı olarak da kullanılmaktadır.<sup>19</sup> Asimilasyon kavramından çoğunlukla egemen toplum karşısında azınlık toplumunun bir egemen kültürle bütünleşmesi olarak ifade edilir. Göçmenler bu anlamda geldikleri ülkeye yabancılaşır, egemen kültür tarafından absorbe edilir. Egemen kültür ile azınlık kültür arasındaki fark tamamen ortadan kalkar.<sup>20</sup> Bu durum atopos olarak göçmeni kendi beninden uzaklaştırarak öteki olarak görülmesine neden olmaktadır.

Bu nedenle ben ve öteki kavramının ne olduğunun bilinmesine ihtiyaç vardır. Ben/Ego, bilinçli kişinin kendini başkalarından ayırmasını sağlayan güçtür. Saf ben doğrudan bilinemez, sadece içebakış yoluyla bilinebilir; deneysel ben ise içebakışla algılanan ve kişiyi diğerlerinden ayıran bireysel yönüdür.<sup>21</sup> Öteki, konuşan kişiyle aynı türden

<sup>13</sup> Terry Eagleton, *Kültür Yorumları*, çev. Özge Çelik. (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2022), 10.

<sup>14</sup> Eagleton, *Kültür Yorumları*, 17.

<sup>15</sup> Elif Daldeniz ve Nihal Ekin Erkan, *Kavramların Yolculuğu Çeviribilimsel Perspektiften Bir Bakış* (İstanbul: Metis Yayınları, 2022), 39.

<sup>16</sup> Daldeniz ve Erkan, *Kavramların Yolculuğu Çeviribilimsel Perspektiften Bir Bakış*, 40.

<sup>17</sup> John Dewey, *Ortak İman*, 1. bs, çev. Mukadder Erkan ve Ayşe Eroğlu. (Ankara: Fol Kitap, 2021), 24-25.

<sup>18</sup> Dewey, *Ortak İman*, 47.

<sup>19</sup> Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, 42.

<sup>20</sup> Christian Henkes, Jochen Dahm ve Politische Akademie, ed., *Sosyal Demokrasi El Kitabı 5 Entegrasyon, Göç ve Demokrasi*, 1. bs, çev. Tamer İlbuğa. *Lesebuch der sozialen Demokratie 5* (İstanbul: Friedrich Ebert Vakfı Siyaset Akademisi Birimi, 2020), 19.

<sup>21</sup> Sibel Karakaş, “Ben” *Paradigma Felsefe Sözlüğü* içinde, 4. bs, ed. Ahmet Cevizci ve Sibel Karakaş (İstanbul: Paradigma Yayınları, 2000), 126.

olduğu düşünülen bireydir. Husserl ve Merleau-Ponty'ye göre öteki, öznenin dünyasını anlamlandırmasına yardımcı olurken; Sartre'a göre ise öteki, bireyi nesneleştiren ve dünya görüşünü etkileyen bir bakış olarak tanımlanır.<sup>22</sup> Görüldüğü üzere ben ve öteki kavramlarını filozoflar farklı şekilde değerlendirmişlerdir. Kimisi, beni öteki olarak değerlendirirken; kimi ise beni özneleşme olarak ötekiye ise nesneleşme olarak değerlendirmişlerdir. Bu çalışmada beni göçmenin özneleşmesi, ötekiye ise onun nesneleşerek atopus olarak hissetmesi durumu bağlamında ele aldık. Ancak bağlam içerisinde diğerlerine de yer verdik.

Tüm bu kavramsal çerçeve, insanın kendilik arayışında ve yeni mekânlarda kök salma çabasında yaşadığı varoluşsal aporilerin, sürgün duygusunun ve sürekli aradalığın göç deneyiminin özünü oluşturduğunu göstermeyi amaçlandığı iddia edilebilir.

### 1. Sürgün Aporisi

Sürgün aporisinin temel argümanını “İnsan hayatı boyunca sürgündedir.” oluşturmaktadır. Yani atopus göçmen, hayatı boyunca köksüzlük yaşar. Bu durum bir çiçeğe benzetilebilir. Nasıl ki dikilen bir çiçek toprakta kök salmadan büyüyemezse insanda bir mekâna kök salmadan var olamaz. İnsanın kök salmadığı yer onun sürgün mekanıdır. İnsan dünyada kalıcı değildir. Antoine De Saint Exupery Küçük Prens’de bu durumu şöyle ifade etmektedir:

“Çölü boydan boya geçti. Ancak bir çiçek görebildi. Onunla günaydınlaştı. Küçük Prens burada insanın olup olmadığının çiçeğe sordu, çiçekler ona altı yedi tane insanın olduğunu yıllar önce gördüğünü söyler. Ama onların nerede olduklarını kimse bilmez, onları rüzgâr bir yerden bir yere atar çünkü köksüzdürler, bunun da çok acısını çekerler.”<sup>23</sup>

Bu pasaj insanın dünyada sürgün yerinde olduğunu, dünya hallerinin insanları bir yerden bir yere savurduğu için onların bir köklerinin olmadığını kökleri olmadığı içinde insanların her daim sürgünde olduklarını ifade etmektedir. Metaforik olarak köksüzlük yani sürgün insanın dünyadaki halidir. Bu köksüzlük durumu, dünyanın sonsuz olmadığını da işaret eder. Sezai Karakoç’un “Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine” adlı şiirindeki şu mısralar atopusun bu sürecini betimlemektedir: “*Sevgili/ En sevgili/ Uzatma / Dünya sürgünümü benim.*”<sup>24</sup> İfadesinde de görüleceği gibi insan için dünya bir sürgün yeridir. Yani insan dünyada bulunduğu müddetçe bu aporiye yaşar.

Sürgünlüğün katlanılamayacak bir hal olduğunu Sokrates Savunması’nda şöyle dile getirir:

“Yok Atinalılar mümkün değil, bu yaşta bir insan için uzaklara gitmek bir kentten bir yere gitmek sürüklenerek yaşamak ne kadar da güzel hayat olurdu her nereye gidersem gideyim orada gençler sözlerime kulak verecekler geri çevirirsem onları büyüklerini ikna edecekler beni sürgüne göndermeye.”<sup>25</sup>

Burada Sokrates göç etmenin zor bir durum olduğundan bahsetmektedir. Her hâlükârda ülkesinde yaptığını başka bir yerde de yapabileceğini ifade eder. Ancak onun gibi yaşlı birisi için memleketinden sürülmenin çok büyük mücadele verilmesi gereken bir durum olarak değerlendirmektedir. Sokrates’in düşünceleri nedeniyle ölüme mahkûm edilmesi yaşadığı toplumda bir atopus olarak değerlendirildiği gösterir. Platon Sokrates’in atopusluğunu birkaç eserinde ele alır. Bunlardan biri Gorgias diyalogudur. Burada Sokrates toplumsal normların dışında olan bir kişi imajı verir, yani Sokrates’in toplumsal, felsefi ve hatta fiziksel olarak bulunduğu ortama ait olmadığı için atopus olduğu ifade edilir.<sup>26</sup> Alkibiades diyalogunda ise, Sokrates açık olarak atopus olarak ifade edilir. Çünkü Platon’a göre onu betimleyecek bir imge yoktur. O toplumdaki herkesten farklıdır. Bu nedenle o yersiz yurtsuzdur. Kısaca onun

<sup>22</sup> *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, 4. bs, ed. Ahmet Cevizci (İstanbul: Paradigma Yayınları, 2000), md. “Öteki”, 723.

<sup>23</sup> Antoine Saint-Exupery, *Küçük Prens*, 2. bs, çev. Fahrettin Arslan. (İstanbul: Hece Yayınları, 2015), 68. <https://www.hece.com.tr/urun/kucuk-prens>

<sup>24</sup> Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, 9. bs (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2010), 431.

<sup>25</sup> Platon, *Sokrates’in Savunması*, çev. Erman Gören. (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2020), 95.

<sup>26</sup> Joel Alden Schlosser, “An Atopic Socrates: Engaging Socrates’ Strangeness,” SSRN Scholarly Paper no. 1449729 (Rochester, NY: Social Science Research Network, 2009), 11. <https://papers.ssrn.com/abstract=1449729>

toplum değerlerine uymayan tuhaflığı ancak metaforlarla ifade edilir.<sup>27</sup> Bu metafor da atopos olacaktır. Halbuki İbrahim Kalın'a göre, düşünmek insana yerini ve yurdunu bulmak için ayağa kaldırır. Onun için atoposluk yaşayan filozof değil de modernitenin ürettiği zihin, sanal ortam içinde kendine yer yurt arayandır.<sup>28</sup> Kalın atoposluğa olumsuz bir anlam verir. Ve bir filozofun hiçbir zaman yersiz yurtsuz olamayacağını ifade etmektedir. O halde yerimizi yurdumuzu bulmak bizi atoposluktan kurtarır diyebilir miyiz? Düşünmek, yeni şeyler üretmeye imkân tanır ve bunun sonucunda kişi atoposluk olarak adlandırılan durumdan uzaklaşabilir. Bu nedenle, sürekli olarak yeni uğraşlar edinen bireylerin atoposluktan çıkabileceği söylenebilir. Yine de toplum içinde onlara aykırı olan karakter bir atoposluk alanına çekildiği iddia edilebilir.

İlk Çağda toplumun pek çok normuna karşıt fikirler geliştirdiği için Sokrates bir atopos olarak adlandırılırken; bunun tersine dijital çağın tüketim kültürü içerisinde savrulmak atoposluk olarak adlandırılır. Atoposluğun sürgün aporisi, belirli nedenlerle yurtlarını terk eden göçmenler aracılığıyla somut bir biçimde ortaya çıktığını iddia etmek mümkündür. Çünkü sürgün aporisi ile yüzleşen kişilerden biri de bir göçmendir. Söz gelimi 2011'de Suriye'de çıkan iç savaş nedeniyle Suriyeliler sürgün ile karşılaştılar. 8 Aralık 2024 Esad rejiminin çöküşüyle yeniden geri dönmek isteyen Suriyeliler sürgün ile yeniden yüzleşecekleri söylenebilir. Şu an Suriye'nin yeniden inşasının halen devam edeceği düşünülünce Suriyeliler bu apori ile karşılaşmak durumunda kalacaklarını iddia edilebilir.

Göç geri dönüşü olmayan bir yolculuk olması nedeniyle sürgün olarak isimlendirilir. Gazze'deki soykırımı gören Filistinliler bir daha Gazze'nin var olamayacağını oraya geri dönemeyeceklerini düşünmüş olabilirler. Edward Said, yıllar önce göç ettirildiği Filistin'e bir daha dönemeyeceklerine inanıp bu ülkeyi yalnızca içten özlediklerini belirtmiştir.<sup>29</sup> Bir insanın yurdundan edilmesi onda saf ve duru bir bakışı oluşmasını imkânsız hale getirir. Göçmen, sürgün durumunda olduğundan dolayı, aynı anda hem aidiyet duygusuna sahip hem de köksüz olma haliyle karşı karşıyadır.<sup>30</sup> Yani atopos kendini hem oraya ait hem de ait hissetmeyebilir. Bu durum onda kökleşmeye engel olur. Söz gelimi Gazze'nin işgali süreci hale devam ederken oradaki çocuklar birdenbire bu zorlu koşullar çevresinde her şeyin düzeleceğini yoluna gireceğini düşünmeleri imkansızlaşabilir.

Göçmenler, geçmişteki daha istikrarlı evde olma durumuna geri dönemezler. Said'e göre maalesef atoposun yeni evine hemen varması mümkün değildir. O, atoposun yeni evi ya da durumuyla asla kimliklenme gerçekleştirmediğini iddia eder.<sup>31</sup> Söz gelimi, İkinci Dünya Savaşı'nın Almanlar savaş yüzünden memleketlerini terk etmek zorunda kalırken, diğerleri ise büyük şehirlere göç ederek yabancılaşmıştır. Kendi yurtlarında kalanlar sanayinin gelişmiş olduğu şehirlere yerleştiler. Onlar modern yaşamın etkisiyle evlerinden koparılmış hissetmekteydiler. Çünkü sanayileşme büyük şehirde yaşama onları radyo ve televizyona bağımlı hale getirmiştir.<sup>32</sup> İnsan yaşamı boyunca geçmişte yaşadığı mekân ile yeni mekân arasında her daim gidip gelmektedir. Köyden kente göç edenlerde kendilerini yeni bir kimlik, kültür ve müzik zevki, oluşturmaktadır. Söz gelimi arabesk müzik, blue müziği, rap ve sokak sanatı böyle ortaya çıkmıştır. Göç ile yerlerinden edilen insanların tekrar geriye döndükleri mekân onlar için ötekidir. Bu durumu bugün geri dönen ya da geri dönmek istemeyen Suriyeliler için de düşünülebilir. İnsan her iki mekân karşısında da atoposluk yaşar.

Bilindiği üzere sürgün, insan için en acı verici kaderlerden biridir. Kişi, geçmiş veya gelecekle bağ kurmadan çevresine uyum sağlayamayabilir. Bir anlamda sürgün olmak, toplumun dışına itilmek anlamına da gelir.<sup>33</sup> Atopos,

<sup>27</sup> Schlosser, "An Atopic Socrates," 15.

<sup>28</sup> İbrahim Kalın, *Açık Ufuk*, 1. bs (İstanbul: İnsan Yayınları, 2021), 15.

<sup>29</sup> Edward W. Said, *Yersiz Yurtsuz*, çev. Aylin Ülçer. (İstanbul: Metis Yayınları, 2017), 169.

<sup>30</sup> Iain Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, çev. Mehmet Beşikçi ve İsmail Türkmen. (Ankara: Ayrıntı Yayınları, 2024), 129.

<sup>31</sup> Edward W. Said, *Entelektüel: Sürgün Marjinal Yabancı*, çev. Tuncay Birkan. (Ankara: Ayrıntı Yayınları, 2023), 58.

<sup>32</sup> Martin Heidegger, William McNeill ve Kai Hammermeister, *Düşünceye Çağırın Yurt Müdafaası*, çev. Ahmet Aydoğan. (İstanbul: Say Yayınları, 2010), 120.

<sup>33</sup> Said, *Entelektüel: Sürgün Marjinal Yabancı* 53.

kendini her zaman cezalandırılmış olarak hisseder. Çünkü yuva insanın kendi olduğu yerdir. İnsanın kendi olmadığı her yer onun için sürgün yeridir.

Adorno Said'den farklı düşünerek insanın sürgün olma halini modernizmle ilişkilendirmektedir. Ona göre, modernizm çağında sürgünler için bir yere kalıcı olarak yerleşmek olanaksızdır. Ona göre, Amerikan tüketim toplumu insanları genellikle geçici veya kolayca değişebilen evlerde yaşar; bu nedenle, günümüzde birçok kişi kendi evinde bile aidiyet hissetmemektedir.<sup>34</sup> Onun için, bir otele ya da pansiyona taşınmak, kendi yaşam alanımızın sorumluluğundan kaçmayı ve mülteciliği seçilmiş bir durum gibi göstermeyi sağlar.<sup>35</sup> Adorno bir yandan sürgün olmayı atoposluk olarak ifade ederken; öte yandan tüketim kültürüyle insanların bugün çadır, bungalov, kamp çadırları, karavanlarda ve tiny house da kalmalarıyla ev imgesinin bittiğini iddia etmektedir. O, insanın evi varken evsizlik yaşamasını da doğru bulmamaktadır. Yani ev bizim tutunacak dalımızdır. Onun sayesinde varlığımızı ve mahremiyetimizi koruruz. Modernizm, postmodernizm ve postruth çağı bizi hakikatte var olan ev imgesinden uzaklaştırarak varoluşsal ahlaki olarak bir sürgün ile karşılaşmaktadır. Söz gelimi, teknolojinin imkanlarının donatılmış lüks bir karavan bize yuvada olmayı gerçekleştirir diye düşünülür aksine karavan köksüzlüğü, yani sürgün bilincini içimize yerleştirdiği iddia edilebilir.

Adornocu düşününce vatanlarından sürülmüş olanlardan vatanlarında yaşamaya devam edenlerin halini farksız kılan nedir? İnsanın köklü olma hali bugün can evinden vurulmaktadır. Köksüzlüğe yol açan nedenler, ahval, kader ve insanın hayat tarzıdır. Hakikatte köksüzlük çağın ruhundan kaynaklanır.<sup>36</sup> Çağımızdaki tüketim kültürü insandaki aidiyeti öldürmektedir. Söz gelimi, değiştirilen patnerler, mekânlar, yenilenen eşyalar ve cep telefonlarının kaydırılan ekranları hep bir yerde durup kendi varlığımızı hissedememize engel olmaktadır.

O zaman yaşantısı boyunca insanın atopos olduğu iddia edilebilir mi? Bu atoposluk onun hem varoluş sancısı çektiği yerde hem de varoluşunu gerçekleştirdiği her yerde gelip onu bulur denilebilir. Atopos artık terk ettiği yerde değildir. Ama can attığı yere de henüz varmamıştır. Onun meskenine uzaklığı gitgide artarken varış noktasına uzaklığı gitgide azalan insan bu beyaz tarafsız bölgede dolanır. Kurgusal olarak yukarı çıkan bir yamacı tırmanır, zirveye yakın bir noktaya varır. Sonra iniş başlar.<sup>37</sup> Atopos, bir mekânı kendine ait olarak nitelendirdiği her durumda, oradan başka bir yere taşınmak zorunda kalmaktadır. Bu aidiyet eksikliği onun meskenini bulmasını sağlasa bile kendini bulabilmesi için yeniden yollara düşmesine neden olur. Dolayısıyla atoposluk yaşamının her alanında insanı gelip bulacak hal olarak değerlendirmek mümkün olduğu iddia edilebilir. Söz gelimi, yeni bir ülke, yeni iş, ev, eş, çocuk, acı, sevinç ve başarı atoposu başladığı noktaya yeniden getirebilir.

Bu durumda göçebelik yaşamın her alanında gerçekleşebilen nihayete ermiş bir yolculuk olarak ifade edilemez. İnsan kendini bir kez atopos bildi mi tekrar yola çıkacağı yolculuğun nihai olmadığına kani olur.<sup>38</sup> İnsan her ne kadar bu yolculuk sürecinde kendini sürgün hissetse de harita üzerinde okunabilen bir sözcük, bir isim, bir yer bir bölge o zaman insanın dikkatini celbeder. Bütün bunlar, bir ülkeye, bir su akıntısına, bir dağa, bir volkana, bir kıtaya, bir adaya ya da bir şehre ait olabilir. İstanbul Boğaziçi Köprüsü, Şark ile Garp'ın birbirine kavuştuğu yerde sükûn içinde kamp kurmak, Hint Okyanusu'nun deniz gölcükleri üstünde uçarken soluğunu tutmak<sup>39</sup> gibi aktiviteler bizi atoposluktan kurtararak o mekâna ait hissetmesini sağlar. Örneğin, Bolkar Dağları'nda Çinili Göl'e karşı kahve içmek oraya ait hissettirir.

<sup>34</sup> Said, *Entelektüel: Sürgün Marjinal Yabancı*, 62.

<sup>35</sup> Theodor W. Adorno, *Minima moralia: Sakatlanmış yaşamdan yansımalar*, 7. Aufl, çev. Orhan Koçak ve Ahmet Doğukan. (İstanbul: Metis Yayınları, 2012), 42.

<sup>36</sup> Heidegger, McNeill ve Hammermeister, *Düşünceye Çağırın Yurt Müdafası*, 41.

<sup>37</sup> Michel Onfray, *Yolculuğa Övgü Coğrafyanın Poetikası*, çev. Murat Erşen. (İstanbul: Ketebe Yayınevi, 2022), 35.

<sup>38</sup> Onfray, *Yolculuğa Övgü Coğrafyanın Poetikası*, 103.

<sup>39</sup> Onfray, *Yolculuğa Övgü Coğrafyanın Poetikası*, 30.

Chambers'a göre atoposluk, bölük pörçük bir varoluşdur. Çünkü atopos geride bırakılan mekânla sürekli olarak bir çatışma içinde olmaktadır.<sup>40</sup> Sürgün, ait olmadığı bir yerde yabancılıkla mücadele eder ve bu duyguyu anlamayan insanlarla karşı karşıya kalır.<sup>41</sup> Atopos bu sürgün sürecinde yurtsuzluk ve işsizlik ile karşılaşır. Atopos, göç ettiği yerde sömürülerek meta haline gelebilir. Bu da göçmenlerin, yarı gizli emek piyasalarında işe alınıp, merkezin sakinlerine bebek bakıcılığı, ev bakımı, gibi hizmetler sunmakta, sokak satıcılığı yapmalarına neden olmuştur.<sup>42</sup> Atopos göçmen göç ettiği yerdeki toplum tarafından yabancı olarak kabul edildiği için o çok iyi eğitilmiş olsa da kendine uygun olmayan işlerde çalışmak durumunda kalarak ötekileşir. Bu da atoposun hafızasında geçmiş hayatının canlanmasına neden olur. Riceour'a göre atoposluk, hatırlama ve unutuş altında yaşamdır. Ama bu yaşamı yazmak için başka bir hikâyenin sonunun olmadığı<sup>43</sup> görülmektedir. Bireyler göç ettiklerinde farklı bir dil ve kültürle karşılaştıklarında, kendi dil, kimlik, kültür, örf, adet ve geleneklerini hatırlama ve yaşama eğiliminde olabilirler. Sennett'e göre, sürgünler ve göçmenler, zamanla geldikleri yabancı topraklarda, anılara dayalı korku ve üzüntülerin ötesine geçmek zorunda kalmaktadırlar.<sup>44</sup> Eğer böyle bir durum söz konusu olmazsa atopos göç ettiği yere hiçbir zaman uyum sağlayamaz. Atopos yeni yaşam mekanını uyum sağlayabilmesi için acılarından uzaklaşma çabasına girmesi onun hem bedensel hem de mental sağlığı için önemlidir.

Bu yüzden göç açık uçlu bir yolculuktur. Atoposluk tamamlanmamışlığın var olduğunu, sabit kimliğin ya da nihayete eren bir ikametgâh olmadığı bir haldir. Göç, süregiden *bir fabl*, *bir icad* ve *inşa* olarak değerlendirmek mümkündür.<sup>45</sup> Yani bu sürgün hali bir muammadır, onun sonunda insan ne ile karşılaşacaktır? Bunu bilmenin imkânı yoktur. Sürgün atopos için bu yolculuk güzel bir masal ve yeniden varoluş olabilir. Atoposun sürgün hali hayatına getirilen alışıldık eşyalarla aşına kılınmaya çalışılan yabancı evler, yeni komşular ve yeni arkadaşlar hayatına girmesiyle başlar.<sup>46</sup> Atopos için anılar, fikirler kavramlar her Platoncu gibi bir yer fikrini bir yolculuk kavramını hatırlatır. Sonra da atopos, göz koyulan ikonlar, imgeler, sözcükler, arasından şöyle böyle görünen mahallin gerçek ya da varoluşunu doğrulamak için yola çıkar. Her yolculuk, bir anının üzerini örterken aynı zamanda onu ortaya çıkarabilir.<sup>47</sup> Yolculuk bir anıyı hatırlatır ya da bir anının unutulmasına neden olur. Tabi bu durumun gerçekleşmesine neden olan olaylara karşı gösterdiğimiz düşünceler, duygular ve bunun sonucunda oluşan davranışlardır. Levinas'a göre atoposluk, tehditlerin sessizce var olmasıyla ortaya çıkan belirsizlik ve güvensizliğe neden olur. O, bu duruma "gündüz dünyasının gecesi" benzetmesi yapar. Bu durum karşısında kaçmanın veya saklanmanın imkânsız olduğunu, her şeye tamamen maruz kalındığını ifade etmektedir. Atopos için nesneler ve varlıklar, bir dünya düzeni içinde değil, varoluşun kaosu içinde kendini göstermektedir.<sup>48</sup> Yani atopos kaotik bir durum içerisinde yaşamını sürdürür.

Atoposun bilmediğini bir yere varması; onu varoluşsal muhtaçlığa mahkum eder. Yolculukta atopos benliğinde neyi taşıyorsa onu keşfeder. Bir seyyahın deneyim eksikliği, seyahat sürecinin de verimli ve kapsamlı olmasına neden olabilir. Öte yandan, seyyahın bilgi birikimi ve donanımı, gerçekleştirilen seyahatin niteliğini ve bütünlüğünü belirler.<sup>49</sup> Acılar, yaralar, sıkıntılar ve ıstıraplar, güçlükler ve mutsuzluklar, üzüntüler ve melankoliler yolculukta büyür. Kendimizi sağlamak için değil, kendimizi zorluklara alıştırmak ve güçlendirmek daha incelikli hissetmek ve bilmek için yolculuk ederiz.<sup>50</sup> Seyahat acıları ve sevinçleri artırabilir ya da azaltabilir. Yaşamdaki

<sup>40</sup> Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, 13.

<sup>41</sup> Richard Sennett, *Gözün Vicdanı Kentin Tasarımı ve Toplumsal Yaşam*, çev. Süha Sertabiboğlu ve Can Kurultay. (Ankara: Ayrıntı Yayınları, 2013), 167.

<sup>42</sup> Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, 149.

<sup>43</sup> Paul Ricoeur, *Hafıza, Tarih, Unutuş*, çev. Mehmet Emin Özcan. (İstanbul: Metis Yayınları, 2017), 555.

<sup>44</sup> Richard Sennett, *Saygı Eşit Olmayan Bir Dünyada*, çev. Ümmühan Bardak. (Ankara: Ayrıntı Yayınları, 2017), 162.

<sup>45</sup> Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, 45.

<sup>46</sup> Daldeniz ve Erkan, *Kavramların Yolculuğu Çeviribilimsel Perspektiften Bir Bakış*, 21.

<sup>47</sup> Onfray, *Yolculuğa Övgü Coğrafyanın Poetikası*, 31.

<sup>48</sup> Emmanuel Levinas, *Sonsuza tanıklık: Emmanuel Levinas'tan seçme yazılar*, 4. bs, çev. Medar Atıcı vd., with Zeynep Direk ve Erdem Gokyan. (İstanbul: Metis Yayınları, 2022), 52.

<sup>49</sup> Onfray, *Yolculuğa Övgü Coğrafyanın Poetikası*, 26.

<sup>50</sup> Onfray, *Yolculuğa Övgü Coğrafyanın Poetikası*, 71.

herhangi bir hal seyahat vasıtasıyla ortaya çıkabilir denilebilir. Bunun sonucunda birdenbire yeni varoluş yeni bir kimlik içinde kendimizi bulabiliriz. Bir göçmen için sürgün aporisinden kurtulmanın yolu, anı yaşayabilmektir. Bu bağlamda Kalın'a göre, var olmak hazır olmaktır. Hazır olmak anı en dolu şekilde yaşamaktır. Hazır olanlar huzurlu olabilirler. İnsanın amacı sonsuzluğa uzanmaktır. Anı yaşayan insan sonsuzluk ve ölümsüzlük diyarına ulaşır.<sup>51</sup> Böylece göçmenin yaşadığı sıkıntılar ve mutsuzluklar kendi varoluşunu inşa ederek sürgün aporisinden kurtarabilir.

Nietzsche, sürgün aporisinden çıkmanın yolunu bulmuştur. Ona göre, insanın dünyada yaşadığı sürece, gördüğü zararların çarelerini bulabilir, kötü tesadüflerden kendi çıkarı için yararlanabilir, çünkü onu öldürmeyen şey onu güçlendirir.<sup>52</sup> Atoposun yaşadığı zorluklar onun daha da güçlenmesini sağladığı iddia edilebilir. Nietzsche'e göre, insandaki büyüklük ifadesi amor fatidir. Zorunlu olana yalnızca katlanmak ya da onu gizlemek, onun karşısında idealizmin geçerliliğini ortadan kaldırır. Aksine yazgıyı sevmektir. Nietzsche, yazgıyı severek yaşama devam edilebileğini iddia eder. Bu da atoposu sürgün aporisinden kurtarır.

Nietzsche, Şen Bilim de ev sahibi olmamasının sürgün olmasının, iyi talihinin bir parçası bile sayılabileceğini iddia eder. Adorno'ya göre, günümüzde bireylerin kendi evlerini ev olarak görmemesi ve bu mekânda kendilerini ait hissetmemeleri, etik bir problem olarak değerlendirilmektedir.<sup>53</sup> İnsan kendini evinde hissetmemesi nasıl etiğin bir parçası olabilir? Adornocu düşünüldüğünde insan evinde birtakım değerlerini oluşturur ve geliştirir denilebilir. Nietzscheci düşünüldüğünde ise, insanın hiçbir yeri yuvası olarak görmemesi onun varoluşuna katkı sağlar denilebilir. İnsan kendini evinde hissederse kendini geliştirmek için hiçbir şey yapmayabilir. Yani konformizm atoposun sonunu getirir denilebilir. Acılar insanı büyütür, geliştirir denilebilir. O halde bu iki tez insanın varoluşunu geliştirdiği iddia edilebilir.

Sonuç olarak, atoposluk tamamlanmamış bir yolculuk, sürekli bir arayış ve dönüşüm halidir. İnsan, sürgün ve göç aporisinden kurtulmak için kendini bulmaya, anlamlandırmaya ve yeni kimlikler inşa etmeye devam eder; bu süreçte acılar, belirsizlikler ve değişim, varoluşun ayrılmaz bir parçası haline gelir.

## 2. Dil, Kültür ve Kimlik Aporisi

Bir atoposun varoluşunu inşa etmesini sağlayacak onda birtakım aidiyet oluşturacak unsurların en önemlileri dil, kültür ve kimliktir. Bir insan dil, kültür ve kimlik aporisi neden yaşar? İnsan kendini kültür ve kimliğini kendi diliyle ifade edemediğinde bu apori ile yüzleşir. Tabi bu durumun gerçekleşmesine neden olan temel saiklerden en önemlisi insanın arada olan bir varlık olması halidir. Arada olma durumu, insanı başka varlıklarla karşı karşıya getirir. O halde arada olma durumu, bireysel deneyimler ile insan oluşturduğu kavramlar arasında bir köprü kurmak olarak ifade edilebilir.<sup>54</sup> Yani insan bir anlam dünyasında yaşadığı için o mekâna anlam katandır. Gerçekten dünya insanla varlığa kavuşmaktadır. Çünkü dünya, onun varlığını farkına varan insanlar, aracılığıyla var olmaktadır ve kavramlaşmaktadır.<sup>55</sup> İnsan dil ile hem kendisiyle hem de dünya ile bağ kurar ve onlarla anlam bulur ve onları anlamlandırır. Böylece yaşadığı mekâna kendini ait hissederek.

Dil de insandaki bu aidiyet hissini oluşturan temel unsur olduğu iddia edilebilir. Çünkü Dil bir kaldıraç gibi, insanı kendine, başkalarına, topluma, başka toplumlarla iletişim kurmasını sağlamaktadır. O hayatımızın mimarıdır.<sup>56</sup> O her koşulda dünyamızı şekillendirir ve dönüştürür. İnsanın dil sayesinde kültür ve kimliğini geliştirir. Her insan dil, kültür ve kimlik göstericiliğinde dünyaya yönelir, var olanı nesneleştirir.<sup>57</sup> Dil atoposun kendini tanımlaması ve

<sup>51</sup> Kalın, *Açık Ufuk*, 83.

<sup>52</sup> Nietzsche, *Ecce Homo Kişi Nasıl Olduğu Kimse Olur*, 10.

<sup>53</sup> Adorno, *Minima Moralia*, 43.

<sup>54</sup> Çotuksöken, *Antropontoloji ya da İnsan - Varlıkbilgisi*, 57.

<sup>55</sup> Çotuksöken, *Antropontoloji ya da İnsan - Varlıkbilgisi*, 13.

<sup>56</sup> Çotuksöken, *Antropontoloji ya da İnsan - Varlıkbilgisi*, 90.

<sup>57</sup> Çotuksöken, *Antropontoloji ya da İnsan - Varlıkbilgisi*, 58.

tanıtması için temel araçtır. O, atoposun dünya ile bütünleşmesini, insanın toplumda bir yer edinmesini sağlar. İnsan dili ile kendini ve dünyayı anlamlandıramadığında atoposlaşır.

İnsan dünyayı anlamlandırmadan önce kendi anlamını bulması gerekir. Belki de yaşamı boyunca insana verilen ilk ödev kendini bulmak ve tanımak olmalıdır. Çünkü kendini bulamayan ötekini bulamaz. Kendini bulan insan, kendini tanır, bilir. Böylece ötekilerine de kendini tanıtır ve onları da tanır. İnsanın kendini bulma imkânı var mıdır? Bununla ilgili olarak filozofların kullandığı kavramlar var mıdır? Kendini bulma kavramına ilk olarak Platon'un Alkibiades I'inde görülür. Platon, "epimelesthai sautou" ifadesini kişinin kendisiyle ilgilenmesi, kendine özen göstermesi ve kendine dikkat etmesi anlamında kullanmaktadır. Foucault'a göre Platon felsefesinin temel prensibi kişinin kendine eğilmesidir. Foucault, epimelesthai kavramını kendi üzerinde çokça kafa yormanın analizine ayırmıştır. Çünkü kendilik, dönüşlü bir zamirdir ve hem "aynılık" hem de kimlik anlamı taşır. Bu nedenle, "Kendilik nedir?" sorusu kimliğin temelini aramaya insanı yöneltir. Alkibiades ise kendiliği diyalektik yöntemle sorgular. Kendilik bedene bakılarak gerçekleşmez. Kendilik ruhumuz konusunda kaygılanmak anlamına gelir.<sup>58</sup> Yani kendini bil buyruğu, insanın insan olarak kendini bilme çabasının bir özetini oluşturur. Kendini bilmek insana kendi anlamını buldurur.

Atoposun başkalarını fark edebilmesi için önce kendinin kim olduğunu fark etmesi gerekmektedir. Kendilik bilincimi ne şekilde geliştirebilirim gibi sorulara cevap vermesi gerekmektedir. Nietzsche'e göre, kişi kendini koruma sanatına vakıf olarak<sup>59</sup> kendisi olmaktadır. Kendilik bilinci, özdeşlik ve özerklik<sup>60</sup> ile gerçekleşmektedir.

Nietzsche Ecce Homo'da kişinin özerkliğini kendinden yola çıkarak veciz bir şekilde betimler: "Her şeyden önce ben kendimim. Beni başkasına benzetmeyin!"<sup>61</sup> İnsan kendini bulabilmesi için kendisinin biricik olduğu bilinci-ne sahip olmalıdır. Bu bilinç kendilik yani kimlik bilincini oluşmasına katkı sağlayan bir hal olarak değerlendirilebilir. Yani insan kendi varlığını farkında olan, kendi kararlarını alabilen ve aldığı kararların arkasında durabilen bir kişi olarak belirir.

Nietzsche'e her ne kadar kendisinden bir tane olduğunu iddia etse de o bir çocuğun kimliği ilk olarak ailesinin de şekillendirdiği düşüncesini de benimser. O, kişinin hayatının biricikliği onun karayazısında olduğunu ifade etmektedir. O, babası olarak zaten öldüğünü annesi olarak hala yaşlandığını ifade etmektedir. Onun için yaşam merdiveninden gelen bu ikili köken aynı zamanda dekadans ve başlangıcı ortaya koymaktadır.<sup>62</sup> Burada Nietzsche insanın kimliğini ebeveynleri oluşturduğunu yaşamı boyunca yaşadığı varoluş ve dekadans sürecinde onların etkisinin yadsınamayacağını iddia eder. Bir anlamda ailenin yaşadığı dekadanslar çocuğun hayatında da tezahür eder sonucu çıkarılabilir. Nietzscheci söylem fatalist bir değerlendirme olduğu iddia edilebilir.

Atoposun kendini tanıyamadığı ve kendini bulamadığı durumda ne olur? Atopos kitleler içerisinde kaybolur gider. Bu durumu, Walter Benjamin'in saf bakışın yakalanmasının yalnızca zor değil, aynı zamanda imkânsız olduğunu vurgulayan sözü ile oldukça etkili biçimde ortaya koymaktadır.<sup>63</sup> Atopos farklı kimlik ve kültür içinde kendini bulması güçleşmektedir. Bu durumda atoposluğunun artmasına sebep olmaktadır. Çünkü kimlik kişinin veya belli bir grubun ne olduğunu anlatan bir tanım anlamına gelir. İnsan kimliği sayesinde bir yere kendini ait hissedir. Bu da dil ve kültürün işlenme sürecidir.<sup>64</sup> Kendini bulmak kendini ait hissetmenin olmadığı yerde kimlik aporisi kaçınılmazdır. Dijital çağda kendi kalabilen bir kişinin varlığı imkânsız görünmektedir. Hepimiz yapay zekanın bizim için oluşturduğu çoklu kimliklerin ablukası altındayız.

<sup>58</sup> Michel Foucault, "Kendini Biçimlendirme Teknikleri" *Kendini Bilmek Bir Michel Foucault Semineri* içinde, 5. bs, ed. Luther H. Martin, Huck Gutman ve Patrick H. Hutton (İstanbul: Profil Kitap, 2021), 30-38.

<sup>59</sup> Nietzsche, *Ecce Homo Kişi Nasıl Olduğu Kimse Olur*, 36.

<sup>60</sup> Levinas, *Sonsuza tanıklık*, 131.

<sup>61</sup> Nietzsche, *Ecce Homo Kişi Nasıl Olduğu Kimse Olur*, 1.

<sup>62</sup> Nietzsche, *Ecce Homo Kişi Nasıl Olduğu Kimse Olur*, 7.

<sup>63</sup> Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, 125.

<sup>64</sup> Mollaer, *Kimlik, tanınma mücadelesi ve şarkiyatçılık*, 26.

Dil, kültür ve kimlik aporisini en iyi yansıtan imge “Walkman (yürüyen adam)” “walking machine” sözcüğüdür. Bu sözcük hem bir maske işlevi görmekte hem de bir maskeli baloyu ifade etmektedir.<sup>65</sup> Atopos kendi kimliğini ifade etmekten korktuğu ve çekindiği için bir maske takınır. Özgürce kendi olamaz ve kendini ifade edemez. O artık melez ya da arabesk bir kimliktir. Ve walkmen imgesi, özellikle de postmodernizmle birlikte akıl, tarih, dil, gelenek, kültür, kimlik, özne, toplumsal cinsiyet, hakikat ve bilgi varlığının yeniden sorgulanması, parçalanması hatta yok sayıldığından söz eder.<sup>66</sup> İnsan bir anlamda kendi varlığını bulması etnisitesi, bulunduğu statü, cinsiyeti ve konuştuğu dil ve kültür ile olmaktadır. Bunların yok edilip melez bir kimliğin oluşturulması kendini bulmayı zorlaştırmaktadır.

Andre Lorde atoposun walkmen/yürüyen adam halini “*Haritasını çıkardığınız yere zaten gitmişsinizdir. Ama gitmekte olduğunuz yerin haritası yoktur*”<sup>67</sup> ifadesiyle betimlemektedir. Bu durum göç ile sabit herhangi bir kökeni ya da hedefi olmayan atoposun, kimliği sürekli olarak mutasyon ve başkalaşım ile karşılaşmaktadır.<sup>68</sup> Göçmen kendi kimliğini adeta unutup farklı bir kimliğe bürünebilmektedir. Atopos kendi kimliğini benliğini gizlemek zorunda kalmaktadır. Bu durumda atopos yeniden kendini bulma ya da yeni bir kimlik inşası yaşayabilir.

Atopos, kendi kimliği ile kendini bulamayınca ve tanıtamayınca etnisitesini bir kenara bırakarak evrensel bir kimlikle kendini ifade edebilir mi? Julien Benda’nın Entelektüellerin İhaneti adlı kitabında entelektüellerin ulusal sınırlarından da etnik kimliklerinden de etkilenmeyen bu tür evrensel alanda yaşadıkları iddia eder.<sup>69</sup> Benda’ya göre, nasıl ki bir entelektüel evrensel bir kimlik ile kendini tanımlıyorsa atopos da bu şekilde tanımlayabilir mi? Yani kişi ben kendimim değil de ben herkesim ya da yaşadığım ülkeyim diyebilir mi? Ancak Said, bu görüşe karşı çıkar. Ona göre her entelektüel, dilin içinde doğar ve hayatının geri kalanını da çoğunlukla o dilin içinde geçirir.<sup>70</sup> Bu nedenle bir entelektüelin varlığının devamı doğduğu dil üzerine kendini ifade etmesidir. Bir entelektüel eğer kendini ifade edemezse bu onun ölümüdür. Heidegger’in ifadesiyle dil varlığın evidir. İster entelektüel olsun isterse kim olursa olsun kişinin herhangi bir nedenle değiştirdiği mekânda kendini kendi kimliği ile ifade ettiğinde atoposluktan kurtulur. Yani bir atoposun kendini bulması için kendi dili ile kendini ifade etmesi hayatidir denilebilir.

Farklı etnik kimliklerin yaşadığı toplumda tek bir dilin varlığı doğru bir şey midir? Buna ister evrensel bir dil isterse üst dil diyelim böyle bir şeyin olması mümkün müdür? Bu görüşe Lacan karşı çıkar. Lacan’a göre üst-dil diye bir şey yoktur. Çünkü o toplum içinde yaşayan herkes o dili, yorumlayan, üreten ve tüketen olacaktır. Yani dil parçalanmaktadır.<sup>71</sup> Sanatın bir dili yoktur. Sanat evrensel bir dildir. Söz gelimi, farklı dillerde dinlenen şarkılar o dil bilinmese de ondan zevk alınmasını sağlar. Tek bir dil, kimlik, hakikat yoktur.<sup>72</sup> Dolayısıyla etnik ve kültürel çeşitliğin varlığını kabul etmek gerekir. Herhangi bir ülkede konuşulan tek bir dil dahi olsa o dili konuşan farklı etnik kimlikler değiştirip dönüştürmektedir.

Dil insan için hayatiyet taşır. Bir insanı bir toplumu kimliğini yok etmenin yolu, onun dilini yok etmektir. Bir toplumun dili yok edilirse, o toplumu kırılır ve incitilir. Çünkü “*Etnik kimlik ile dilsel kimlik etle tırnak gibidir. Toplum dilin kendisidir, diliyle gurur duymadan toplum kendisiyle gurur duymaz.*”<sup>73</sup> Bir insan kendi varlığını ancak dil ile ortaya koyar.

Dil kültürün gelişimine olanak sağlar. Dil ile kültürü ayrı düşünemeyiz. Dil kültürün taşıyıcısıdır, onu kuşaktan kuşağa aktarır. Kültür ile insanın düşünen, dile getiren, bilen, yapıp eden, yaratan varlık olması arasında

<sup>65</sup> Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, 72-73.

<sup>66</sup> Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, 162.

<sup>67</sup> Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, 62.

<sup>68</sup> Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, 165.

<sup>69</sup> Said, *Entelektüel: Sürgün Marjinal Yabancı*, 37.

<sup>70</sup> Said, *Entelektüel: Sürgün Marjinal Yabancı* 39.

<sup>71</sup> Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, 85.

<sup>72</sup> Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, 189.

<sup>73</sup> Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, 108.

bir bağ vardır. İnsanın kültürü, yapıp yaratan bir varlık olması antropontolojik yaklaşım için tartışılmaz bir zemin oluşturmaktadır.<sup>74</sup> Bu nedenle yazmak, konuşmak, olmak, her zaman için yadsıma edimiyle ortaya çıkar. Bizler kayıtlardan, istikametlerden birini seçerken aynı zamanda daima ötekini terk etmiş oluruz. Dünya bir dil tarafından damgalanır ama yutulmaz. Dünya bir yandan, okuduğumuz, izlediğimiz, dinlediğimiz, yazdığımız, yorumladığımız ve beraber yaşadığımız metinlere sürekli olarak tercüme edilirken, diğer yandan kapanıma inatla direnir. Dilin simyası o denli güçlü değildir. İşte bu yarıktaki ve açıklıkta bedenlerimiz, jestlerimiz ve dillerimiz sürekli olarak yenilenir.<sup>75</sup> Yazmak her daim insanı kendini ait hissettiği dil, kimlik ve kültür ile ifade etmesini sağlar. Böylece atoposun aidiyeti güçlenir ve yenilenir ve gelişir. İnsan kimliği, yalnızca bireysel bir arayış değil; dil, kültür ve toplumsal aidiyetlerle şekillenen çok katmanlı bir süreçtir. Kimlik, sabit olmaktan ziyade etkileşimle oluşur ve kişi bu süreçte kendini ötekilerle karşılaştırarak sürekli yeniden tanımlar.

Atoposa göre kimlik, farklılıkların ortaya çıkmasını sağlayan diyalektik imgelemlerle ilişkilidir. Brecht ise göçün, insanların diyalektik düşünmeyi en iyi öğrendiği süreç olduğunu belirtir.<sup>76</sup> Bu diyalog sayesinde insanlar birbirleriyle kaynaşırlar. Göç farklı kimliklerin bütünleşmesini sağlayan bir süreç olarak karşımıza çıkar. Derrida diyalog sürecine vurgu yaparak kendi ile farklılığı yadsıyan kültür veya kültürel kimlik yoktur.<sup>77</sup> Her kültür ve kimliğin kendine göre farklılıkları vardır. Paul Ricour'a göre, bu kimlik kendi kendisini değiştiren ve dönüştüren, farklı yüz ve evrelere bürünen "aynı" şeydir.<sup>78</sup> Atopos farklı kültürler vasıtasıyla kimliği değişir ve başkalaşır.

Bir atopos farklı dillere maruz kalmak "Hiçbir dilde kendini evinde hissetmemeye"<sup>79</sup> neden olur. Bu durumu bu pasaj çok güzel bir şekilde betimlemektedir:

"Ailesi Almanya'ya ilk giden işçi ailelerdenmiş. Yaşadıkları yerde çoğunluk Alman olduğu için Almanca öğrenmek zorunda kalmışlar. Bu nedenle çocuklarının da Almanca öğrenmelerini istemişler. Bu nedenle o iki farklı kültür ve kimlikte gidip geldiğini dile getirmektedir. Kendisini hem Alman hem Türk olarak ifade etmektedir. Çocukken her iki dilde de insanları selamlayabildiğinden ve teşekkür edebildiğinden bahsetmektedir. Yaşadığı ortamda ne Almanlar ne ailem ne de diğer Türkler farklı bir kimliğim -çoğul ya da melez- olabileceğini kabul edemediklerini dile getirmektedir. Geriye dönüp baktığında Almancanın kendileri için kurucu bir söylem oluşturmuş olduğunu ifade etmektedir. Kendinin bu ahvalini beyaz adamın dilini kullanmaya çalışan kızıl derilere yakın bulduğunu ifade etmektedir. Çocukluğu boyunca iki ülke arasında gelip gittiğini mekânı hızlıca değiştirmek mümkünken, dildeki değişim o kadar çabuk olmadığını iddia etmektedir. Nasıl ki yeni ya da geri geldiği evin yeniden ona ait olmaya başlamışsa geri gelen dil de yeniden ona ait olduğunu ifade etmektedir."<sup>80</sup>

Bir atopos, göç ettiği ülkenin dili konuşabilse de bu anadilinde konuşmak gibi olmadığını iddia edilebilir.

Emmanuel Levinas kültürü "iz bırakmak" eylemi üzerinden tanımlamaktadır. Bu iz, kasıtlı olarak bir şey yaratma veya inşa etme amacı taşımayan, aksine tamamen geçip gitme, kendini geride bırakma ve kendini muaf tutma eyleminin bir sonucu olarak ortaya çıkan bir izdir.<sup>81</sup> İnsan her daim iz bırakmak ister. Bu iz bırakmak hali insanı geçmişle karşı karşıya getirir. Bu nedenle bir göçmeni atoposluğa sürükleyen en büyük problemlerden biri de kendi kültürel kimliğini ifade etmek ve yaşamakta zorlanmasıdır. Kültür olmadan bir insan kendi var oluşunun anlamını bulamaz. Bilindiği üzere Türkiye iç ve dış göçlerle mücadele eden bir ülkedir. Genel anlamda iyi bir göç politikamız olmamış olmasına rağmen bir göçmenin dilini kültürünü ve kimliğini iyi bir şekilde yaşayabildiği ülkelerden birinin Türkiye olduğu ifade edilebilir. Söz gelimi bunun en güzel örneklerini Osmanlı İmparatorluğunda görülebilir.

<sup>74</sup> Çotuksöken, *Antropontoloji ya da İnsan - Varlıkbilgisi*, 81.

<sup>75</sup> Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, 189-90.

<sup>76</sup> Mollaer, *Kimlik, tanınma mücadelesi ve şarkiyatçılık*, 185.

<sup>77</sup> Mollaer, *Kimlik, tanınma mücadelesi ve şarkiyatçılık*, 71.

<sup>78</sup> Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, 167.

<sup>79</sup> Daldeniz ve Erkan, *Kavramların Yolculuğu Çeviribilimsel Perspektiften Bir Bakış*, 21.

<sup>80</sup> Daldeniz ve Erkan, *Kavramların Yolculuğu Çeviribilimsel Perspektiften Bir Bakış*, 22-24.

<sup>81</sup> Levinas, *Sonsuza tanıklık*, 144.

### 3. Entegrasyon Asimilasyon Aporisi

Atoposun bütün varlığı ile yaşadığı evrene yönelimi entegrasyon olarak ifade edilebilir mi? Atopos neye uyum sağlar? Onu ne marjinalleştirir? Başka diller, kültürler ve kimlikler atoposu asimile eder mi? Atopos bulunduğu her ortama uyum sağlar mı? Atopos her dem bulunduğu ortama uyum sağlama sorunsalıyla yüzleşmektedir. Gittiği her mekân onu yeni durumlarla karşılaştırır. Bu yeni mekanlar ve koşullar bazen iyi hallerle karşılaştırırken bazen ise katastrofik durumlarla karşılaştırır. Yeni mekân, yeni insan, yeni iş, yeni bir hava atoposda bir katastrof oluşturur. Değiştiremeyeceğimiz her ortam atoposun uyum sağlamasını salık veren her ortam aporiktir. Bir atopos kendi benliğini koruyarak göç ettiği yere entegrasyonunu gerçekleştirebilir. Eğer atopos uyumu gerçekleştiremezse o zaman asimilasyon gerçekleşebilir. Asimilasyon dilsel, kültürel ve kimliksel gerçekleşmesi mümkündür. Atopos kendi benliğini ifade edemez. Bu durum onu atoposlaştırır. Söz gelimi, bir toplulukta çoğunluk belli bir özelliğe sahipse onların içinde bu özelliğe sahip olmayan kişi atopos olarak kabul edilir. Bu kişi ya asimile olur ya da uyum sağlar. Mesela, zenginler arasında fakir, fakirler arasında zengin, güzeller arasında çirkin, beyazlar arasında siyahi, siyahiler arasında beyaz vb...her daim atoposlaştırır. Bu ortam gettolaşmaya neden olur. O gruba aykırı kişi öteki olarak nitelendirilir.

Bu aporinin en büyük problemini göçmenin kendini evinde hissetmeme durumu oluşturur. Kültürel çeşitliliğin içinde atopos kendini evinde hissedemediği durumda asimilasyon gerçekleşir. Çünkü ev imgesi, insanın kendi olduğu kendini olduğu gibi ifade ettiği mekandır. Ev insanın kimliğini değiştirmek zorunda olmadığı ve başkasına göre şekillendirmediği mekandır. Atoposun evsizlik durumunu, Marjorie Garber'in, "...bir daha gidemezsiniz. Neden? Çünkü evdesiniz."<sup>82</sup> ifadesiyle dile getirmektedir. İster göç ister farklı nedenle evi değiştirelim artık yerleşilen yer ev olacaktır. İnsanın evinde hissedemediği bir durumlar var mıdır? İnsan, etnisitesi, cinsiyeti ve rengi dolayısıyla ötekileştirmeye maruz kalabilir. Ancak bir zamanlar dışlanan kadınlar, siyahiler ve ayrımcılığa tabi tutulanlar kültür, toplum ve dil anlayışının ta kendisini yeniden tanımlamaktır.<sup>83</sup> Yani yeni bir kültür ve dil inşa süreci ortaya çıkmaktadır. Yeniden bir kültürleşmenin ve kimliklenmenin olduğu çokkültürlü bir toplum inşa süreci başlamaktadır. Bu da insanların kimliklerini yeniden tanımlamalarına ve kendilerini tanıtmalarına imkân vermektedir.

Yine göçmen çoklu kimliğe sahip olduğu için aporiler yaşar ve kendini ifade etmekte zorlanır. Söz gelimi Edward Said, "Bir yere oturtmadığım bu çok kimliklik hissine sahiptim. Arap, Hristiyan gibi çoğu birbiriyle çatışan kimliklerdi."<sup>84</sup> ifadesi bu aporinin dehşetini açıkça ortaya koymaktadır. Bu çoklu kimlik içerisinde aporiyi Baudrillard çöl imgesiyle somutlaştırır: "Çöl, bıkıp usanmadan yenilediği gibi, ölü anlamların ve terk edilmiş göstergelerin boş boş tekrarlandığı yerdir. Aynı zamanda sonsuzluğun uzamıdır."<sup>85</sup> Çöl insanın hep birtakım seraplar içerisinde var olmasına neden olur. Bir yanda kendi gibi hissedilen bireyler öte yandan kendi kimliğinden atoposu uzaklaştıran durumlar ile karşılaşır. Dolayısıyla aşkın kimlik sokaktaki diğer insanlara yeni bir şekilde bakmamızı sağlar.<sup>86</sup> Bütünüyle toplumun tamamını aşan bir kimliğin varlığı herkesi olduğu gibi kabul edip kültürel çeşitliliğin içinde kendimize bir yer bulmak ile ilgilidir.

Başka kültürleri asimile etmeye çalışan kolonyalistler bunun örneklerinden biridir. Söz gelimi, bir yandan Avrupalı kimlikler hem dünyayı keşfetmekle de hem de dünyanın haritasını çizmekle ve bununla dünya hâkimiyeti iddiasında bulunurken kendilerini modern epistemenin öznelere olarak tanımlayarak şekillendirirken; öte yandan da paradoksal biçimde yeni kimliklerin oluşumuna da kaynaklık etmektedirler.<sup>87</sup> Yani Avrupalı kimlikler sadece dünyayı şekillendirip dönüştürmemektedir; onlar diğer toplumların kimlik ve kültürlerinden etkilenmekten kendilerini kurtaramamaktadırlar.

<sup>82</sup> Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, 68.

<sup>83</sup> Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, 179.

<sup>84</sup> Said, *Yersiz Yurtsuz*, 24.

<sup>85</sup> Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, 120.

<sup>86</sup> Sennett, *Gözün Vicdanı Kentin Tasarımı ve Toplumsal Yaşam*, 165.

<sup>87</sup> Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, 179-80.

Baudrillard kimliklenme ve kültürleşme süreçlerini ironik bir şekilde ele alır. Ona göre, beyazlar kendi kültürlerini yaymaya çalışırken aslında siyahileşen beyazlara, siyahilerin de beyazlara benzemeye çalışan siyahilere dönüştüğünü öne sürer. Kolonyalizm ve dekolonizasyon süreçleri aracılığıyla insanlık kendiyle alay eden devasa bir illüzyon yaratmaktadır. Kùltürler, birbirini taklit ederek özgünlüklerini yitirirler ve yok olurlar. Bu durum, Batı'nın bir zaferi değil, aksine uzun zaman önce ruhunu kaybetmiş bir kùltürün sonu olarak görülmelidir. Baudrillard, kùltürlerin birbirini taklit etme sürecini Borges'in "Aynalar Halkı" öyküsüyle açıklamaktadır. Köleleştirilen toplumlar, özgürleşmek yerine efendilerine giderek daha çok benzemeye çalışır. Bu döngü hem köleleri hem de efendileri yok etme potansiyeli taşır. Metin, siyahilerin benimsediği beyaz kùltürün bir karnaval gibi olduğunu, aynı zamanda siyahi kùltürün de beyaz uygarlığını yamyamca yutarak yok ettiğini belirtir. Bu süreçte her iki kùltür de yok oluşa sürüklenir.<sup>88</sup> Yani üst bir kùltürden bahsedilemez. Kùltürler birbirini asimile etmektedirler. Dijital çağda bir topluma ait tek bir kùltürün varlığından söz etmek mümkün değildir.

Öte yandan Baudrillard'ın bu düşüncesine Nietzsche karşı çıkar. Ona göre, kanına tek bir damla kötü kan, hele Alman kanı hiç karışmamış safkan bir Polonya soylusu olduğunu<sup>89</sup> ifade ederek Almanların onu hiçbir şekilde asimile edemediğini iddia etmektedir.

#### 4. Ben ve Öteki Aporisi

Bir varlığın, kendini ve ötekini anlamaya çalıştığı sınırdaki, kimliğin kökenlerine ve aidiyetin güçlüklerine dair bıçak sırtı bir gerilim başlar. Atopos; ne tamamen içeride ne bütünüyle dışarıda, sürekli bir aradalığın, geçişin ve arayışın öznesidir. Bu başlık, benliğin ve ötekiliğin kesiştiği, insanın kendini bulma ya da kaybetme olasılıklarının, entegrasyon ve asimilasyonla iç içe geçtiği aporik bir düzlemi incelemeye açar. Öznenin kendini ve ötekini tanıma süreci, çoğu zaman uzamların, kimliklerin ve dillerin ötesinde, insanın evinde ya da evsizlik halinde ortaya çıkan, karmaşık bir ötekiyle karşılaşmaya dönüşür. Burada sorulacak temel problemler şunlardır: Atopos, kimi öteki olarak isimlendirir? Atopos, kendini ve ötekini hangi mesafede, nasıl algılar? Ben ve öteki arasındaki apori, insan varoluşunun sınırlarında nasıl şekillendirir?

İnsanın kendi beninin dışındaki her varlık onun için öteki olarak kabul edilir. Öteki: Tanrı, dünya, toplum, öteki ben olabilir. İtiraflarım adlı eserinde Rousseau, kendililiği birinci olarak kendine has tanımlayıcı bir özne; ikinci olarak ben ve öteki, birey ve toplum şeklinde sınıflandırmaktadır.<sup>90</sup> Bu nedenle atopos dünyayla kendisi arasındadır.<sup>91</sup> Bu aradalık insanda da aporiye neden olur. Kendi varlığını ve ötekiyi kabul etme ya da öteki olarak reddedilmek ile karşı karşıya kalmak anlamında arada kalır. Bu gerilimi yaşayan kendisine belli bir uzaklıktan, mesafeden bakabilme başarısını gösterebilen insan kendini ben olarak ifade edebilir. Yani özne olabilir.<sup>92</sup>

İnsan özne olabilen bir varlıksa onun özne olamadığı haller var mıdır? Kalın'a göre, bu durum varlığın fakirleştiği, bilginin araçsallaştığı ve anlamın kaybolduğu dünyada gerçekleşir. Böyle bir dünyada insan, atopos haline gelir.<sup>93</sup> İnsan kendi varlığını ve kendi anlamını bulamadığı dünyada ben olarak varlığını sürdüremez. Varlıkların içinde kaybolur. İnsanların her biri biriciktir ve eşsizdir. Her birinin eşsizliği biricikliği insan olarak dünyada ki konumu, duruşu ve her birinin duruşunun değerli hale gelir.<sup>94</sup> İnsan kendini bulduğunda biricikliğini de fark eder. Dolayısıyla insan ben ve öteki aporisinden kurtulmak için ilk olarak kendini bilmelidir.

<sup>88</sup> Jean Baudrillard, *Karnaval ve Yamyam*, 2. bs, çev. Oğuz Adanır. (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2019), 13-15.

<sup>89</sup> Nietzsche, *Ecce Homo Kişi Nasıl Olduğu Kimse Olur*, 11.

<sup>90</sup> Huck Gutman, "Rousseau'nun İtirafları: Kendini Biçimlendirme Tekniği" *Kendini Bilmek Bir Michel Foucault Semineri* içinde, 5. bs, ed. Luther Luther, Huck Gutman ve Patrick Hutton (İstanbul: Profil Kitap, 2021), 151.

<sup>91</sup> Çotuksöken, *Antropontoloji ya da İnsan - Varlıkbilgisi*, 10.

<sup>92</sup> Çotuksöken, *Antropontoloji ya da İnsan - Varlıkbilgisi*, 124.

<sup>93</sup> Kalın, *Açık Ufuk*, 27.

<sup>94</sup> Çotuksöken, *Antropontoloji ya da İnsan - Varlıkbilgisi*, 122.

İnsan, bir özne haline gelirken kendine dair algısını zamanla oluşturur. Başka bir deyişle, insan kendini ancak deneyimler ve zaman içinde tanır.<sup>95</sup> Ben, özdeşliğin kaynağıdır; değişmez bir nitelikten değil, kendilikten gelir. Kişi, karakter özelliklerinden bağımsız olarak kendisini aynı olarak tanımlar ve her şeyi bu özdeşlik üzerinden değerlendirir. Bu özdeşleşme basit bir tekrar değildir, çünkü “A, A’ya yönelir” anlamı taşır. Ben dışında olanlar beni uyarır ve ihtiyaç duyan ben için vardır; kendiliğin totolojisi ise bencilliktir. Düşünceden bağımsız varlık ise başkılığın vahşi yönünü barındırır.<sup>96</sup> Kendini bulan başkasını da bulur. Kendini fark edemeyen başkasını da fark edemez. Ancak kendiliği çok abartmamız Foucault’a göre, kendilik fetişizmi, çok istenmesiyle var edilen bir arzu nesnesine dönüşmüş olduğunu görülür.<sup>97</sup>

Foucault’ya göre, bir benliğin oluşabilmesi için, öncelikle “ben” olmayan ile arasındaki ayrımın netleştirilmesi gerekir. Bu ayrım, benliğin sınırlarını belirleyen, benliği diğer her şeyden, yani benliğin ötesindeki unsurlardan ayıran çizgilerdir.<sup>98</sup> Foucault’a göre, Rousseau’nun icat ettiği itiraf yöntemi, bireyi olduğu gibi kabul eden her bir tecrübenin de sıralamasını içermektedir. Rousseau, kendi ile öteki ayrımını, şimdiye kadar tanıştığım hiç kimseyle aynı yaratımadım; hatta tüm bu dünyada bana benzeyen kimse olmadığını bile öne sürebilirim diyerek yapmaktadır.<sup>99</sup> Kendini kabul etmek başkasını da fark etmeyi sağlar denilebilir. Önce kendimizin kim olduğunu bilmeye ihtiyacımız vardır.

Atopos kendini bilerek varlıklarla sonsuz ilişki halinde olduğu için ileri doğru yürüyüşünü durdurması imkânsızdır. Platon’un Phaidon da ifade ettiği üzere, insanın görevini terk etmesi imkânsızdır. Kelimenin tam anlamıyla atopos kendine geri dönmek için zaman bulamaz. Bu tavır, insanın sorumluluktan kaçışının imkansızlığını, iç dünyasında bile bir sığınak bulamamayı ve benliğini yok sayarak yürünen bir yol olduğunu anlatır.<sup>100</sup> İnsan için yaşam sonsuz ilişkilerin bulunduğu bir an olduğu için o her an kendine ait misyonu yerine getirmek durumundadır. Hayat boyunca bu ilişki ağı onu kendi kısmen kendi beninden uzaklaştırırken kısmen de öteki olanlara yaklaşmasını salık verir. İnsan için ben onun dekadansdan çıkmasını sağlayan en büyük güçtür. İnsan benini bir kenara bıraktığında kitleler için yok olup giderek atoposlaşır.

Nitekim Edmond Jabes’e göre, “Öteki sana sen olma fırsatı verir, seni bir ötekime dönüştürerek”<sup>101</sup> ifadesi atoposun hem kendinin öteki olduğunu hem de başkalarını ötekileştirebileceğinden bahsetmektedir. Kalın’a göre, Ahmet Tezcan Abbara Bir Umudun Masalı adlı eserinde Abbara sembolizmi ile insanın kendini, zamanı, mekânı ve var oluş gayesini keşfediş serüvenini anlatır. Yazar’ göre, “Her insan bir abbaradır, her abbara bir umuttur.” Kalın’a göre, Allah hiçbir şeyi boşuna yaratmadığına göre, O’nun yarattığı hiçbir şey de insan için öteki değildir.<sup>102</sup> Abbara’nın hikayesi benin ve ötekinindir. Onun yaşadığı acı, sevinç, nefret ve aşk gibi hisler ortak hislerdir. Dolayısıyla bu durumda ben aynı insan hallerini paylaştığı ötekini yadsıyamaz.

Bu anlamda Nietzsche de, “Kendinizi bulabilmeniz için beni kaybetmenizi istiyorum; hepiniz beni reddettiğinizde aranızda döneceğim,” diyerek ben ile ötekinin dönüşümünü vurgular.<sup>103</sup> Nietzsche insan benliğini insanların arasında kaybedebilir. Yani bir benin yokluğu ötekinin varlığını ortaya koyar. Ama bir insan toplum içinde atopos olunca yeniden kendi var oluşunu geliştirerek geri gelebilir.

İnsan, varlığını ancak diğer bireylerle ilişkisi içerisinde anlamlandırabilir; ötekinin yokluğunda kendini tam olarak açıklayabilmesi mümkün değildir. Bu konuda Romalı köle Terence’in komşusuna verdiği “Ben bir insanım,

<sup>95</sup> Çotuksöken, *Antropontoloji ya da İnsan - Varlıkbilgisi*, 162.

<sup>96</sup> Levinas, *Sonsuza tanıklık*, 129.

<sup>97</sup> Gutman, “Rousseau’nun İtirafı: Kendini Biçimlendirme Tekniği,” 147.

<sup>98</sup> Gutman, “Rousseau’nun İtirafı: Kendini Biçimlendirme Tekniği,” 139-40.

<sup>99</sup> Gutman, “Rousseau’nun İtirafı: Kendini Biçimlendirme Tekniği,” 140.

<sup>100</sup> Levinas, *Sonsuza tanıklık*, 140.

<sup>101</sup> Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, 26.

<sup>102</sup> Kalın, *Açık Ufuk*, 176.

<sup>103</sup> Nietzsche, *Ecce Homo Kişi Nasıl Olduğu Kimse Olur*, 5.

insana dair hiçbir şey bana öteki değildir.” yanıtı dikkate değerdir. İnsan insanın kurdu değil, kardeşi, dostu, yurdu, yoldaşı koruyup kollayanıdır. İnsan eşrefi mahlukattır varlık alemindeki hiçbir şey onun için öteki değildir.<sup>104</sup> İnsan kendini öteki ile var eder. Ötekinin varlığı insanın yaşamının zenginleşmesine katkı sağlar denilebilir.

Agustinus, dili ben aileden ve toplumdaki öğrenirim diyerek toplumsal dil ortamının, kişinin içine doğduğu dil çevresinin yarattığı ötekilik hissini zamanla aşmasını sağlar. Öteki kavramı ise farklı olanın, bireyin karşılaştığı toplumsal, tarihsel ve kültürel unsurlarda yaşanmasını ifade eder.<sup>105</sup> Ötekinin varlığı benin kendini bulmasına ve geliştirmesine katkı sağlar. Derrida düşünceye katılarak différance nedeniyle kimlik, ötekilik olmadan düşünülemez ve kimlik farkındalığı dönüşür. Avrupalı kimliği mutlak bir saflık durumunda kendisine özdeş mevcudiyete ulaşmasını daima erteleyen différance olmaksızın tasavvur edilemez. Farklılıklar insanın anlam dünyasını geliştirir. Yani ben kimliğimi başkasıyla tanımlarım. Kimlik, yalnızca kendi iç dinamikleriyle ele alınamaz veya yapılandırılmaz. Temelinde bulunan köklü bir kırılma veya çatlak olmaksızın, kimliğin inşası ya da tahayyülü mümkün değildir.<sup>106</sup> Levinas’a göre, ötekiyi kendimize benzetmek yerine, onu farklı ve kendi başına var olan biri olarak kabul etmek gerekir.<sup>107</sup> Foucault’a göre, Rousseau diğerinin bir öteki olduğunu ve nihayetinde birlikte yaşamaya müsait olmadığını keşfetmesi hiç de şaşırtıcı değildir.<sup>108</sup> Levinas için öteki bene benzeyerek başkalaşmadan olduğu gibi kabul edilerek ben zenginleşir ve gelişir; Rousseau’ya göre insan kendi benzeyenle ancak ülfet kurar.

Göçmen ben ve öteki aporisini Kalın’ın ifadesiyle ben ötekini düşünerek, ufkunu genişletir, kendine yeni tefekkür alanları açar. Öteki ile düşünmek göçmeni dar kalıplardan kurtarır.<sup>109</sup> Göçmen dünyaya sadece kendi çerçevesinden değil geniş bir çerçeveden bakar. Böylece hem kendinin hem de ötekinin dünyasını anlar. Öteki olan bir başkasının ihtiyacının ne olduğunu bilir. Öteki atoposun ne düşmanıdır ne de tamamlayıcısıdır. Ötekine duyulan istek, hiçbir şeyin eksikliğini hissedilmeyen bir varlıkta doğar. Öteki, anlamını kültürel bütünlük içinde kazanır; varlığı bu bütünlüğün görünüşüyle güvence altına alınarak anlaşılır. Onu anlamak, yorum ve çözümleme gerektirir.<sup>110</sup>

Öteki ne şekilde anlaşılabilir? Öteki, yüzünü göstererek bize varlığını sunar; bu tezahür, biçimin ötesinde canlı ve anlam yüklüdür. Yüzün ortaya çıkışı bir anlam fazlası yaratır, ilk söylemdir ve gizliden açıkça konuşur.<sup>111</sup> Yüz insanı temsil eder. Onunla bir insanın sevinçli ve hüzünlü halini anlarız. İnsandaki iyi kötü her şeyi ortaya koyar. Yüz beni başkasına bağlayandır.

Ötekileşme nerede başlamaktadır? İnsanı idealize etme her türlü ötekileştirmenin, ayrımcılığın başlangıç noktasını oluşturmaktadır.<sup>112</sup> Bir ülkeye aidiyetin olmadığı bir yerde hem diaspora kimliklerin hem de yeni fundamentalizmin doğmaktadır. Bunun sonucunda da dinsel fundamentalizmi vurgulayan şiddet eğilimleri ortaya çıkmaktadır.<sup>113</sup> Yukarıda ifade edilen durumlar ötekileşmenin en dehşet verici temsillerini oluşturmaktadır.

Ancak şu an toplumlar arasında bir ayrımcılığın olmadığı iddia edilebilir. *Monolitik bir Batı karşısında üniter bir Afrika faraziyesi kendilik ve öteki ikiliği- artık tarihinin eski sayfalarına havale etmemiz gereken modernleştiricileri ayıran son turnusol kağıdıdır.*<sup>114</sup> olarak değerlendirilebilir. Şöyle ki, 16. yüzyılda, yerlilerin Hristiyanlığı kabul etmesiyle ilgili olarak bazı kaynaklarda Portekiz’den gelen rahiplerin sürece katılımı ve sonrasında yaşanan olaylar anlatılmıştır.

<sup>104</sup> Kalın, *Açık Ufuk*, 177.

<sup>105</sup> Çotuksöken, *Antropontoloji ya da İnsan - Varlık bilgisi*, 89.

<sup>106</sup> Mollaer, *Kimlik, tanınma mücadelesi ve şarkiyatçılık*, 34.

<sup>107</sup> Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, 182.

<sup>108</sup> Gutman, “Rousseau’nun İtirafı: Kendini Biçimlendirme Tekniği,” 141.

<sup>109</sup> Kalın, *Açık Ufuk*, 96.

<sup>110</sup> Levinas, *Sonsuza tanıklık*, 135-36.

<sup>111</sup> Levinas, *Sonsuza tanıklık*, 137.

<sup>112</sup> Çotuksöken, *Antropontoloji ya da İnsan - Varlık bilgisi*, 140.

<sup>113</sup> Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, 151.

<sup>114</sup> Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, 116.

Bu dönemle ilgili olarak, bazı yerli grupların ritüel olarak rahipleri kızartıp yemesi, konukseverlik sınırlarının ötesine geçen uygulamalar kapsamında değerlendirilmiştir. Hristiyanların düzenlediği törenlerde ilk kurbanlar olan yerliler, bu uygulamaları kendi inanç ve kültürel yapıları çerçevesinde gerçekleştirmiştir.<sup>115</sup> Baudrillard, yerlileri yamyam olarak değerlendiren beyazların asıl tüm değerlerini, tüm dünyaya yaymadan önce yamyamlaştıklarını iddia eder.<sup>116</sup> Dolayısıyla ben ile öteki arasındaki ayrım ortadan kalkarak birbirleriyle bütünleşirler.

Nietzsche, öteki olarak kabul ettiği toplumun kimliğiyle nasıl bütünleştiğini şu ifade ile dile getirmektedir: “Her şeyi düşünüp tarttığımda, Wagner müziği olmasaydı gençliğime katlanamayacağımı görüyorum. Çünkü Alman olmaya yazgılıydım. Wagner Alman olan her şeye mükemmel panzehirdir.<sup>117</sup> Her birey, başkalarıyla kurduğu ilişkilerle sürekli olarak değişir.<sup>118</sup> Öte yandan Wagner Alman olmayanlara benlik kazandırırken Almanlara ise öteki kimlikler kendi benliklerini anlamlandırmalarını sağlamaktadır. Söz gelimi, Alman klasik müziğinin en önemli temsilcileri Alman değildir. Almanya’daki en iyi müzisyenlerin en büyükleri başta olmak üzere ötekidirler. Slavlar, Hırvatlar, İtalyanlar, Hollandalılar ya da Yahudilerdir. Aksi halde de güçlü ırktan Almanlar, Heinrich, Schütz, Bach ve Handel gibi.<sup>119</sup>

Atopos bu ilişkiler ağı içerisinde benini kaybettiği durumlardan biri özellikle kitle iletişim araçlarını kullanımının artması ile insanlığın gerçeği değil de simülasyonu yaşamaktadırlar. İnsan için sanal ortamlar fabllara dayanan sahte bir dünya oluşturur.<sup>120</sup> İnsan, kendini ben olmaktan uzaklaştıran her durumdan kendini kurtarabilmesi için kendi öz kimliğini ortaya koymaya çalışmalıdır.

Baudrillard’a göre de özne varlığını dijital çağda kaybeder. Dijital çağda, mücadele etmeyen öznenin ortadan kaybolması söz konusudur. Dünyanın sonu geldiğinde karşılaşılabilecek öznellik imgesi bu şekilde tanımlanmaktadır. Özne, artık kaçamadığı nesnenin, gerçeğin ve ötekinin etkisi altında olup, bu olayda karşı çıkma imkânı bulunmamaktadır.<sup>121</sup> Hülasa atopos kendi aidiyetini inşa edebilmesi için ötekine ihtiyaç duyar. Öteki olmadan ben varlığını sürdüremez.

## Sonuç

Platon tarihi Sokrates imgesine vurgu yaparak atopos kavramına olumlu bir anlam vermektedir. Bu durumda atopos, toplumun norm ve değerlerle uyum sağlamayan, sıradışı, tuhaf bir şahsiyet olarak ortaya çıkar. Bu nedenle de toplumun dışına itildiği için atopos/ yersiz yurtsuz bir karakter olarak gösterilir. Söz gelimi Platoncu bakışta Sokrates’in demokrasiye karşı duruşu bir atoposluktur. Bu anlamda atoposluk olumlu bir anlamı ihtiva etmektedir. Ancak bu durum göçmen açısından düşünüldüğünde bu adlandırmanın onun için kaotik durumları izah etmek için kullanıldığını ifade etmek gerekir. Çünkü göçmen sürgün, dil, kültür, kimlik, entegrasyon ve asimilasyon, ben ve öteki gibi aporilerle yüzleşirken, kendini yeniden inşa etme sürecine girer. Bu süreçte, göçmenin yaşadığı aidiyet sorunları, kimlik bunalımları ve kültürel çatışmalar, onun varoluşunu şekillendirir.

Atopos yaşadığı dünyanın hem öznesi hem de nesnesidir. Dünyanın hem içinde hem de dışında kendini hissederek. Böylece kendi beni ile öteki arasında varoluşunu inşa çalışır. İnsan sonsuz ilişki ağında yaşar. Kimi zaman bu ağlar insanı kendi olmaktan uzaklaştırarak atoposlaştırır. İnsanı atoposluktan kurtulmasının yolu ötekinin varlığını tanımaktan geçmektedir. İnsan kendi varoluşunu gerçekleştirebilmesi için ötekine ihtiyaç duyar. Yani farklılık benin varoluşuna katkı sağlar. Hülasa atoposluk insan için bir amor fatidir. İnsan her yaşadığı çağda ve mekânda farklı

<sup>115</sup> Baudrillard, *Karnaval ve Yamyam*, 10.

<sup>116</sup> Baudrillard, *Karnaval ve Yamyam*, 12.

<sup>117</sup> Nietzsche, *Ecce Homo Kişi Nasıl Olduğu Kimse Olur*, 32.

<sup>118</sup> Çotuksöken, *Antropontoloji ya da İnsan - Varlıkbilgisi*, 26.

<sup>119</sup> Nietzsche, *Ecce Homo Kişi Nasıl Olduğu Kimse Olur*, 33.

<sup>120</sup> Chambers, *Göç, Kültür, Kimlik*, 80.

<sup>121</sup> Baudrillard, *Karnaval ve Yamyam*, 23.

düşünceleriyle atoposdur ve atopos olmaya da devam edecektir.

## Kaynakça

- Adorno, Theodor W. *Minima moralia: Sakatlanmış yaşamdan yansımalar*. 7. Aufl. Çevirenler: Orhan Koçak ve Ahmet Doğukan, İstanbul: Metis Yayınları, 2012.
- Baudrillard, Jean. *Karnaval ve Yamyam*. 2. bs. Çeviren: Oğuz Adanır, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2019.
- Boîte à outils Biblissima. "Eulexis-web," Erişim 07 Temmuz 2025. <https://outils.biblissima.fr/fr/eulexis-web/index.php>
- Bulut, Serdar. "Göç, Göçebe, Göçer, Göçer evli/evlü, Göçer oba, Göçgün(cü)/Göçkün(cü), Göçmen/Göçmel ve Konargöçer/Göçerkonar Sözcükleri Üzerine Bazı Notlar," *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 18, sayı: 3 (Aralık 2021): 1671-720. <https://doi.org/10.33437/ksusbd.1035352>
- Chambers, Iain. *Göç, Kültür, Kimlik*. Çevirenler: Mehmet Beşikçi ve İsmail Türkmen, Ankara: Ayrıntı Yayınları, 2024.
- Çalışkan, Serkan. "Adrian Paci'nin Eserlerinde Göç ve Kimlik Olgusu," *Sosyal Bilimler Dergisi* 9, sayı: 17 (Haziran 2019): 13-21. <https://doi.org/10.31834/kilissbd.550837>
- Çotuksöken, Betül. *Antropontoloji ya da İnsan - Varlıkbilgisi*. 1. bs. İstanbul: Notos Kitap Yayınevi, 2018.
- Daldeniz, Elif ve Nihal Ekin Erkan. *Kavramların Yolculuğu Çeviribilimsel Perspektiften Bir Bakış*. İstanbul: Metis Yayınları, 2022.
- Dewey, John. *Ortak İman*. 1. bs. Çevirenler: Mukadder Erkan ve Ayşe Eroğlu, Ankara: Fol Kitap, 2021.
- Eagleton, Terry. *Kültür Yorumları*. Çeviren: Özge Çelik, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2022.
- Foucault, Michel. "Kendini Biçimlendirme Teknikleri" *Kendini Bilmek Bir Michel Foucault Semineri* içinde, 5. bs, Editörler: Luther H. Martin, Huck Gutman ve Patrick H. Hutton, 26-66. İstanbul: Profil Kitap, 2021.
- Gutman, Huck. "Rousseau'nun İtirafı: Kendini Biçimlendirme Tekniği" *Kendini Bilmek Bir Michel Foucault Semineri* içinde, 5. bs, Editörler: Luther Luther, Huck Gutman ve Patrick Hutton, 139-57. İstanbul: Profil Kitap, 2021.
- Heidegger, Martin, William Mcneill ve Kai Hammermeister. *Düşünceye Çağırın Yurt Müdafaası*. Çeviren: Ahmet Aydoğan, İstanbul: Say Yayınları, 2010.
- Henkes, Christian, Jochen Dahm ve Politische Akademie. (ed.) *Sosyal Demokrasi El Kitabı 5 Entegrasyon, Göç ve Demokrasi*. 1. bs. Çeviren: Tamer İlbuğa, Lesebuch der sozialen Demokratie 5. İstanbul: Friedrich Ebert Vakfı Siyaset Akademisi Birimi, 2020.
- Kalın, İbrahim. *Açık Ufuk*. 1. bs. İstanbul: İnsan Yayınları, 2021.
- Karakaş, Sibel. "Ben" *Paradigma Felsefe Sözlüğü* içinde, 4. bs, Editörler: Ahmet Cevizci ve Sibel Karakaş, 126. İstanbul: Paradigma Yayınları, 2000.
- Karakoç, Sezai. *Gün Doğmadan*. 9. bs. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2010.
- Levinas, Emmanuel. *Sonsuza tanıklık: Emmanuel Levinas'tan seçme yazılar*. 4. bs. Çevirenler: Medar Atıcı, Melih Başaran, Gaye Çankaya, Zeynep Direk, Erdem Gökyaran, Özel Özkan, Cemalettin Haşimi, Umut Öksüzan, Ceylan Uslu, Hakan Yücefer, Zeynep Direk ve Erdem Gokyaran. İstanbul: Metis Yayınları, 2022.
- Marshall, Gordon. *Sosyoloji Sözlüğü*. Çevirenler: Osman Akınhay ve Derya Kömürcü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2003.
- Mollaer, Fırat. *Kimlik, Tanınma Mücadelesi ve Şarkiyatçılık: Edward Said'in İzinde*. İstanbul: Metis Yayınları, 2019.
- Nietzsche, Friedrich. *Ecce Homo Kişi Nasıl Olduğu Kimse Olur*. 5. bs. Çeviren: Mustafa Tüzel, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019.
- Onfray, Michel. *Yolculuğa Övgü Coğrafyanın Poetikası*. Çeviren: Murat Erşen, İstanbul: Ketebe Yayınevi, 2022.
- Peters, Francis E. *Antik Yunan Felsefesi Terimleri Sözlüğü*. Çeviren: Hakkı Hünler, İstanbul: Paradigma Yayınları, 2004.

- Platon. *Sokrates'in Savunması*. Çeviren: Erman Gören, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2020.
- Ricoeur, Paul. *Hafıza, Tarih, Unutuş*. Çeviren: Mehmet Emin Özcan, İstanbul: Metis Yayınları, 2017.
- Said, Edward W. *Entelektüel:Sürgün Marjinal Yabancı*. Çeviren: Tuncay Birkan, Ankara: Ayrıntı Yayınları, 2023.
- . *Yersiz Yurtsuz*. Çeviren: Aylin Ülçer, İstanbul: Metis Yayınları, 2017.
- Saint-Exupery, Antoine. *Küçük Prens*. 2. bs. Çeviren: Fahrettin Arslan, İstanbul: Hece Yayınları, 2015. <https://www.hece.com.tr/urun/kucuk-prens>
- Schlosser, Joel Alden. "An Atopic Socrates: Engaging Socrates' Strangeness," SSRN Scholarly Paper No. 1449729. Rochester, NY: Social Science Research Network, 2009. <https://papers.ssrn.com/abstract=1449729>
- Sennett, Richard. *Gözün Vicdanı Kentin Tasarımı ve Toplumsal Yaşam*. Çevirenler: Süha Sertabiboğlu ve Can Kurultay, Ankara: Ayrıntı Yayınları, 2013.
- . *Saygı Eşit Olmayan Bir Dünyada*. Çeviren: Ümmühan Bardak, Ankara: Ayrıntı Yayınları, 2017.
- Uygur, Nermi. *Kuram ve Eylem Bağlamı*. 1. bs. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2012.